

MÜSLÜMANLARIN DÜNÜ BUGÜNÜ YARINI

Prof.Dr.
VAHİDÜDDİN
HAN

Terceme
ALİ RIZA
TEMEL

Prof.Dr. VAHİDUDDİN HAN
MÜSLÜMANLARIN DÜNÜ BUGÜNÜ YARINI

TERCEME: ALİ RIZA TEMEL

BAHAR YAYINLARI
Osman Başpehlivan
Beyazsaray Zemin kat No: 25
Tef:5276003 BEYAZIT / İST

PROF. DR. YAHYUDDIN HAN
MUSLIM ANKARA DİNİ BÜYÜK YAKIN

TERCİME: ALİ RIZA TİMUR

Renk İş Matbaası 516 09 76 - 516 04 10

1990

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
BİRİNCİ BÖLÜM	
Geçmişten ve Günümüzden Dersler	1
Çöküntü Dönemi ve Amilleri	3
Metod Hatası	6
Bizdeki Taklitçi Ruh	10
Hint-Batı İlişkilerinden Dersler	13
Nutukçuluk	20
İKİNCİ BÖLÜM	
Modern Çağda İslâmî Hareketler	24
Direnış Hareketleri	25
Muhafazakâr Hareketler	26
İhya Hareketleri	27
İslah Hareketleri	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
21. Asırda İslâmiyet	31
Kavgadan Uzak Durmak	32
Köleliğin Sona Erişı	34
İslâm Gerçekçiliği	35
Yeni İmkânlar	37
Fikri Alt Yapı	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Halimiz, Çaremiz	41

ÖNSÖZ

Tarih'te parlak medeniyetler kurmuş ve pek çok sahada insanlığa önderlik etmiş olan müslümanların bugünkü perişan hallerinin sebepleri üzerinde çok şeyler söylenip yazılmıştır. Bu konuda şimdiye kadar yazılıp söylenenler genellikle ya bir takım sübjektif değerlendirmeler veya düşmanların İslâm ülkelerine karşı giriştikleri komploları sayıp dökmekten ibaret olmuştur. Yaşamakta olduğumuz sıkıntıların sebebi olarak kendi kusurlarımızı ortaya koyup, acı da olsa iç hesaplasmaya gidenlerimiz pek az olmuştur. Tabîî olan, düşmandan dostluk değil düşmanlık beklemektir. Kaleyi içten savunmayanların suçu işgalcilerden daha az değildir.

Saadet ve felaket sebeplerimiz üzerinde gerçekçi tesbitler yapıp cesaretle iç hesaplasmaya gidebilen, aleyhimize de olsa doğruları yazabilen mütefekkirlerimizden birisi de Vahiddüdin Han'dır. Mevdûdî ve Hasan Ali Nedvi gibi Hint Yarımadasının önde gelen fikir adamlarından olan yazar, ülkemizde sadece "İslâm meydan okuyor" adlı eseriyle tanınmaktadır.

Elinizdeki bu eser, yazarın makale ve konferanslarından derlenerek Zâferü'l-İslâm Han tarafından 1978 senesinde arapçaya tercüme edilmiştir. Orijinal adı: "El-Müslimûn filmâzi ve'l-hazır ve'l istikbal"dır.

Mazi, hal ve istikbalimizle ilgili objektif bir değerlendirmeye sunan eserin, müslüman Türk okuyucularına dini ve millî faaliyetlerde ışık tutacağını ümit etmekteyim.

Muaffakiyet Allah'tandır.

Ali RIZA TEMEL

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN VE GÜNÜMÜZDEN DERSLER

Londra'daki Britanya Müzesi'nde eski bir madeni para bulunmaktadır. Bu paranın bir yüzünde arapça olarak üç satır halinde "Muhammed, Resûl, Allah" yazısı arasında latin harfleriyle "Offa Rex", öteki yüzünde ise yine arapça olarak, parayı basan iki Bağdatlı'nın isimlerine doğru "La ilahi illallahü vahdehû lâ şerike lehu" yazılıdır. (1)

İngiliz Kralı olan "Offa Rex" miladî 8. asırda Mercia bölgesine hükmediyordu. Bu durum göstermektedir ki; Avrupalı krallar, para basan Bağdatlılara kendileri namına para bastırıyorlardı. Yine işaret etmektedir ki; biz müslümanlar da bir zamanlar, ilim ve sanayi alanındaki ilerlemenin nimetlerinden bugünkü batılılar gibi istifade ediyorduk. Hicretten itibaren iki yüz sene içinde müslümanlar dünyanın önderleri durumuna geldiler. Başkentleri Bağdat; Avrupa'nın Roması, İran'ın İstahri, Mısır'ın Ramsesi yerine medenî dünyanın başkenti durumundaydı.

Geçmişlerimiz, ileri bir noktadan başlayıp yürümek imkânına sahipken tersine gidip yukardan aşağıya doğru yuvarlanan biz bahtsız torunlarına mukabil, çöl hayatından yola çıkıp medeniyetin zirvesine yükselmişlerdi.

Müsteşriklerden birisi, yükselişimizi şöyle anlatmaktadır:

İslâmiyet, Arabistan çölünde meçhul bir bölgede doğru. Fakat doğar doğmaz yakın, orta ve uzak şarkta müthiş bir hızla yayıldı. Daha sonra kuzey Afrika yo-

1- Charles Owen, History of England Before the Normon Conquest, 1910. paradaki arapça ibarenin manası şudur: Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Adı geçen paranın fotokopisi arka kapaktadır.

luyla Endülüs'e, İran yoluyla da Çin hududuna ulaştı. Avrupa'da ulaştıkları son nokta ise Budapeşte idi. Tuna taraflarındaki "Gül Baba" türbesi Türk mimari stiliyle hâla ayakta ve bize müslümanların buralara kadar geldiğini hatırlatmaktadır. İlkel Arapların dünya çapında bir imparatorluk kurmaları, bu ilerlemenin mucizelerindendir. Müslümanlar bütün dünyaya dillerini yaymakla kalmadılar, üstelik beşerî ilimleri elde ederek onlardan faydalandılar ve daha da ileriye götürdüler. Miladi yedinci asırda dünya İslâm imparatorluğunun siyasi ve iktisadi temelleri ortaya çıktı. Miladi sekizinci asırda ise Abbasi hilafeti, tarihin en muazzam medeniyetini kurmaya muvaffak oldu. Bu imparatorluğu kuranlar, İslâmiyetin yayılmasını istiyorlar ve her yeni gelişmeden İslâmiyet hesabına yararlanıyordu.

Roma ve Yunan medeniyetinin en değerli varlıkları tabii ilimleriydi. Bu ilimler, müslümanların yeni araştırma ve tecrübe arzusunu kamçıliyordu. Böylece Müslümanlar tabii ilimler, kimya, cebir ve teknik ilimler sahasında en büyük neticeleri elde ediyorlardı. Yüzlerce Arapça ilmî tâbirin mevcudiyeti, onların bu sahalardaki üstünlüğünü bizlere hatırlatmaktadır. İşin başında onlar Yunanlılar'ın talebeleri idiler. Fakat kısa zamanda onların hocaları oldular.

Müslümanlar, astronomik araştırmalar için çeşitli yerlerde rasathaneler kurmuşlardı. Draper, İşbiliye Rasathanesi'nden şöyle bahsetmektedir: Hristiyanlar bu rasathaneyi saat meydanına çevirdiler, çünkü onlar rasathanenin başka bir faydası olduğunu bilmiyorlardı. Harizmi ve arkadaşları miladî yedinci asrın ilk yarısında dünya çevresinin yirmi bin, çapının ise altı bin beşyüz mil olduğunu hesaplamışlardı ki, bu ölçüler cidden çok

(1) Edward Mc nall Burns, Western Civilization sh: 264

şaşırtıcıdır. İslâm âleminde bütün bu gelişmeler olurken, Avrupa, dünyanın düz olduğuna inanıyordu.

Medeniyet ve kültür sahasına gelince müslümanlar bu sahada da bütün dünyaya öncülük etmişti. Avrupa, gündüzleri çamur, geceleri de karanlığa batarken Müslümanlar Endülüs'te modern çarşılar inşa etmişler, cad-deleri aydınlatmışlardı. Zenginler evlerini su boruları ve fiskiyelele serinletiyorlardı. İslâm ülkeleri umuma açık kütüphaneler, hastahaneler, din, matematik, tıp ve felsefe gibi her çeşit ilimlerin okutulduğu mekteplerle doluydu. Bağdat, Kahire, Şam ve Kurtuba'daki sanatkâr ve mahir ustalar; pamuk, gümüş, demir ve ağaçtan en güzel alet ve mamüller imal ediyorlardı. Tüccarlar bunları İskandinavya'nın en uzak bölgelerine varıncaya kadar en yüksek fiyatlarla satıyorlardı. Avrupa'nın teknik ilmi, müslümanların ileri sanatları karşısında dikkate alınacak değerde değildi. Müslümanlar her defa öylesine ilerlemişlerdi ki; başkalarına sadece onları taklit etmek düşüyordu. Briffauld şöyle diyor:

“Roger Bacon Arap ilimlerini tahsil etmiştir. Bu itibarla ona veya başkasına “Deney İlminin kurucusu” dur demek doğru değildir. Bacon sadece bir taklitçi, Hristiyan Avrupa'da İslâmî ilim ve metodların elde edilmesini isteyen bir davetçi idi. O, çağdaşlarına durmadan, gerçek ilme ulaşmanın ancak arapların ilimlerine vakıf olmakla mümkün olabileceğini haykırıyordu. (1)

İbn Rüşd (1126-1198 m) Kültürlü Avrupalılar nezdinde büyük bir itibara kavuşmuştu. Öyle ki; kilise onun felsefesini hristiyanlık için tehlike saymış ve Paris Konseyi 1210 yılında İbn Rüşd'ün, Aristo'nun (Tabii Tarih) kitabıyla ilgili şerhlerinin okunmasını ve okutulmasını yasaklamıştı. İbn Rüşd Avrupa fikir hayatına önderlik

(1) The Making of Humanity.

etmiş; İtalyan kalkınmasının esrarını ortaya koşmuştu. Tarihçi Colton diyor ki; Darwinle İbn Rüşd'ün mukayese edilebilmesi için, Darwinizmin gelecek üç asırda da yaşaması lazımdır ki, bu da şüphelidir. İbn Rüşd Avrupa'ya üç asırdan fazla tesir etmiş fakat Darwinizm çoktan iflas etmiştir.

ÇÖKÜNTÜ DÖNEMİ VE AMİLLERİ

On yedinci asırda İslâm askeri gücü tehdit ve tehlikeyle karşılaştı. Daha 18. asır girmeden Avrupa'nın askeri tekniği müslümanlarınkine galip geldi. Bu dönemde bir İngiliz birliği, asırlarca yerinde sayan müslüman harp sanat ve tekniğine kafi geldi ve İslâm devletleri batı orduları önünde birer birer düşmeye başladı. Batılıların bayrakları Afrika ve Asya kalelerinde dalgalanmaya başladı.

Avrupa, İslâm ülkelerini önce ekonomik yönden dize getirdi, bilahere de siyasi boyunduruğu altına aldı. Bu siyasi hakimiyetten sonra batı menfaatleri, orta çağ şartları içinde bulunan İslâm âleminin pazarlarını şarkın el sanatlarına hakim olan teknik ürünleriyle batırdı.

İslâm âlemi, daldığı derin uykuya devam etti. Müslüman âlim Abdülkerim Cermanos'un da dediği gibi: "İslâm âlemi, İbn Haldun'un vefatından sonra (1406 m.) verimli ve mümtaz şahsiyetler ortaya koyamadı. Sana-yileşme geriledi. Hammadde üreten ibtidai tarım üzerine kurulan iktisadi hayatları hayalcilik üzerine devam etti. Bugün İslâm mektepleri hâla bin sene önce okutulan kitapları aynen okutmaya devam etmektedirler.

Batılı ilim adamları 18. asrın başlarından itibaren doğunun gizli hazinelerini ve edebî servetlerini araştırmaya başladılar. Tarihi kalıntılar ve eserler arasında her şeyi incelediler ve dünyaya tanıttılar. Dünyada hiçbir şey

yoktur ki; Avrupalı ilim adamları orasının tarih ve medeniyetiyle ilgili en ince bilgileri toplamış olmasınlar. Danimarkalı Arkeolog Niyober, Yemen'de tarihi levhalar bulmuş, Yemenli bilgilerden hiç biri levhalardaki yazıları çözmeye muaffak olamamışlar, neticede Almanya'nın Riesket şehrine gönderilmiş ve orada derhal çözülmüştür. Avrupalı bilginler Arap tarihi, Arap dili ve İslâm dini hakkında değerli kitaplar neşretmişlerdir.

Avrupa ilerlemeye devam ederken Müslümanlar da gerilemeye devam ettiler. Bir zamanlar hristiyanlar, hristiyan kelimelerini müslüman âlimlerden okuyorlardı.

Musul'da kemaleddin b. Yunus, Şam'da İzzüddin Erbilî yedinci asırda hristiyanlık konusunda söz sahibi âlimlerdi. Hristiyanlar dinlerini onlardan öğreniyorlardı.

Bu iki zat, aynı asırda yaşayan hristiyan âlimlerden daha üstün şekilde Tevrat ve İncil ilimlerini okutuyorlardı. Ne yakız ki, çöküş dönemlerinde bir Mısırlı, oğlunu okutması için bir hristiyan rahip tutmak zorunda kalmıştı, çöküş dönemlerinde âlimlerimiz eski kitaplara kuru şerhler ve aynı tarzda eserler te'lif etmekle meşgul oldular. Böylece şark, ruhunu maziye rehin etti, hâli ise zillet ve musibetlere maruz kaldı.

Abbasi devrinin bir döneminde kağıt ve baskı sanayi, yerli sanayilerdendi. Başka bir dönemde ise Avrupa matbaaları bir iki asır neşriyat yaptıktan sonra 1726'da Şeyhü'l-İslâm, matbaanın şeytan işlerinden olmadığına dair fetva verme ihtiyacını duydu. Yine bir dönemde tıp sahasında önder olan müslümanlar, aşuya şüphe ile bakmaya başladılar. İslâm âleminde şöyle bir sayia ortaya çıktı; farelere ve haşarata karşı ilaçlama kampanyası, sömürgecilerin müslümanların evlerine girip kadınların ırzına geçmek için uydurdukları bir plandır.

Yine İngilizce'nin şeytan dili olduğu söylendi ve iki asır okutulması yasaklandı. Hâlâ müslümanların man-

tık ve felsefeleri, çağdaş âlimlerce çoktan çürütölen Aristo mantığına dayanmaktadır. Philipp Hitti'nin dediğı gibi: "Lokomotif, batının simgesi iken, kirman, doğunun sembolü olmaya devam etti." (1)

Yazar ve hatiplerimiz, garbın İslâm âlemine karşı olan darbelerinden uzun uzun bahsetmekte, batının bize karşı komplolarına dair uzun listeler sunmaktadırlar. Fakat bu metod, gerçeklerin basit mânâda bir değerkendirilmesidir. Değışmez hakikat şudur ki; insanlardan iki grup birbirleriyle çatıştığı zaman her biri, ötekine galip gelmek için bildiğı hile ve komploları kullanır. İslâm'da "Harp hiledir (taktiktir)" denilmektedir. Galibiyet; dehasını en çok kullananındır. Mağlubiyet ise sadece, mağlub olanın zaafını, basitliğini ve tedbirsizliğini ortaya koyar.

Şayet düşman güçlere ciddi olarak karşı koymak istiyorsak ilim, kuvvet ve deha yönünden mutlaka onlardan üstün olmalıyız. Sadece düşmanların komplolarını sayıp dökmekte bir fayda yoktur. Ancak düşmanların metodlarından istifade kastıyla yapılırsa faydalı olabilir.

Batı kalkınmasının akabinde batı ölkeleri sahneye çıktığı sırada Afrika ve Asya'ya müslömanlar hakimdi. Batı ölkelerinin müslömanlarla karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdı. 18. asrın sonu, asırlarca süreceğ bu karşılaşmanın dönüm noktası idi. Bu sırada Osmanlı donanması saf dışı olmuş, Hindistan'da Sultan Tibu şehid edilmiş, batı ölkeleri, İslâm âleminin çoğuna hakim olmuştu.

METOD HATASI

Gerçi bu olaylar müslömanların azmini kırmadı, İslâmî direniş hareketleri, sömürge güçlerine karşı duran hükümetler haline dönüştü. Bu direniş hareketleri, İsl-

(1) Hitti İslâm: A Way of life. Sh: 177, 1970.

lâm âleminin her tarafında boy gösterdi. Büyük fedakârlıklar sonunda bütün İslâm ülkeleri batı boyunduruğundan kurtulup istiklâllerine kavuştular. Fakat batı ülkeleri hâla İslâm beldelerinde ihtilâller yaptırmak ve müslümanları birbirine ezdirmek gücüne sahip bulunmaktadır. Bütün bunlardan da öte, güvenlik ve barış dönemlerinde, ilim ve teknik üstünlükleri sayesinde ülkelere hakim olmaktadır. Onların bu sömürgeci hakimiyeti, “Dostluk anlaşmaları, ticari mübadele sözleşmeleri, iktisadi yardımlaşma ittifakı” gibi güzel isimler altında devam etmektedir. Fakat bunların gerisindeki acı gerçek ise, bu türlü ittifakların eski sömürgecilikten daha tehlikeli olmasıdır.

Bu durum da göstermektedir ki, canla başla sarfettiğimiz nice emekler bir hataya kurban gitmektedir. Şayet çalışmalarımız doğru istikamette olsaydı. Parlak zaferlerden sonra bu kötü durumlarla karşılaşmazdık.

Öyle ise bu hata neydi? Kısaca bu hata, İslâmî direniş hareketlerinin, karşılarındaki düşmanın mahiyetini iyi kavrayamamış olmalarıydı. İşte bundan dolayı da batıyı dize getirecek veya en azından İslâmî bağımsızlığı koruyacak isabetli tedbirler alamadı. İslâmî kıyam hareketlerimiz, sömürgeci kırkayağın bir tek ayağını kırınca, ortaya çıkan zafer borozanlarının sesleri arasında kaybolurken, “kırk ayak”, öteki ayakları üzerinde durarak yine bize hakim olmaya devam ediyordu.

Miladi 13. asırda müslümanlar; teknik, ilim, medeniyet ve siyaset yönünden dünyanın efendileri iken Avrupa, Arapça’nın öğrenmesini ve İslâmî ilimlerin elde edilmesini kararlaştırdı. Dünyanın “kalkınma asrı” olarak tanımlandığı bu büyük olay işte bu kararın neticesidir.

Müslümanların ilimlerini elde eden ve geliştiren Avrupa, kesin olarak dünyaya hükmedecek şekilde güçlendi ve İslâm âlemini de hakimiyeti altına aldı.

Bugün Avrupa kalkınmasından takriben beş asır sonra müslümanlar, Avrupa'nın eski şartlarıyla yüz yüze geldiler. Teknik, ilim, medeniyet ve siyaset alanındaki ilerlemeleri sayesinde Avrupalılar'ın kendi öz yurtlarının ortalarına kadar nüfuz ettiklerini görünce uyandılar. Bunun üzerine bazı müslümanlar, batı dil ve ilimlerini öğrenme çağrısında bulundular. Fakat bizim ülkemizde yapılan bu çağrının ortaya koyduğu netice tam tersine tecelli etti. Kendilerinden öğrendiğimiz ilimler sayesinde onlara galip geleceğimiz yerde, dil ve edebiyatını öğrendikten sonra kafalarımız da batının sömürge alanına girdi. Batı ilimlerini öğrenmekteki asıl hedefe varamayışımız da işin cabası.

Aynı cinsten oldukları halde bu iki gerçek arasında neden bu kadar büyük uçurum meydana geldi? Bu gerçeğin sırrı; batının Arapça'yı ve İslâmi ilimleri öğrenme çağrısıyla, müslümanların sırf taklide dayanan Avrupa dil ve ilimlerini öğrenme çağrısı arasındaki farktır. Batı, kendi silahımızla bizi yenmek için ilimlerimizi öğrendi. Bundan dolayı da medeniyet ve edebiyatımıza iltifat etmedi. Sadece müslümanların güçlenmesini sağlayan ilimlerini öğrendi.

Bize gelince, kendimizi batı ilimlerini elde etmeye çağırdığımız zaman, müstemlekeci efendilerin gözünde medeni görünmek için batı medeniyetinin sırf görüntüsünü taklit etmeyi hedef aldık. Neticede batının sadece edebiyatına, diline ve medeniyetinin kabuğuna yöneldik, Avrupa'nın gerçek kalkınma ve güçlenme sebebi olan ilim ve sanayiye iltifat etmedik. Pek tabiidir ki; niyet ve hareketlerde bu derece büyük fark olunca, elde edilen neticelerde büyük farklar olacaktır.

BATI'NIN HAÇLI RUHU

İslâm'ın doğuşundan kısa bir süre sonra müslüman

ar, bin sene boyunca büyük devletlerin günümüz dünyasındaki pizosyonları içinde eski dünyanın hakimleri durumundaydılar. Müslümanlar muhteşem bir medeniyet kurmuşlarken Avrupa "Orta çağ karanlığı"nda yüzüyordu. O dönemde müslümanlar Yunan, Mısır, İran ve Roma ilimlerinden istifade etmişler, bu ilimleri geliştirmişler, ilim ve tekniğin yegâne önderi durumuna gelmişlerdi. İlim dili sadece Arapca idi. Öğrenciler bugün nasıl batı üniversite ve enstitülerine akın ediyorlarsa o zaman da Gırnata, Kutuba, Bağdat, Şam ve Kahire'ye akın ediyorlardı.

On iki ve on üçüncü asırlarda idari planda kuvvetin zirvesine çıkan müslümanlar, Fransa'ya kadar ulaşınca, Avrupalılar müslümanlara karşı neticede "Haçlı seferleri" diye anılan iki yüz senelik bir savaş başlattılar (1) Bu savaşlar kendi iflaslarıyla sonuçlandı. Fakat azimleri kaybolmadı. Bu savaşlar sırasında müslümanların ilim ve teknik yönünden kendilerinden çok üstün olduk-

(1) Papalığın teşvikiyle hristiyan Avrupalıların müslümanlara karşı giriştikleri savaşlara "Haçlı Seferi" denir. Haçlı seferlerini Papa İkinci Urbanus 1095 yılında toplanan Clermont konsülün de yaptığı konuşmayla başlatmıştır. Hiç bir Avrupa ülkesi tek başına müslümanlara karşı baş edemiyecği için hristiyanlar kilisenin önderliğinde bir araya gelmişler, takriben iki yüz sene süren seferler tertiplemişlerdir. Bu seferlerin ilki, fiilen 1096 yılında Papa Pierre L'Ermit öncülüğünde başlamış, Fransız kralı St. Louis'in tertiplediği sekizinci seferle, 1270 yılında sona ermiştir. Bu savaşlar, başta anadolu olmak üzere, Mısır, Ortadoğu ve özellikle de Kudüs gibi birçok beldelerin yakılıp yıkılmasına, milyonlarca insanın ölmesine, korkunç zulüm ve yağma hadiselerine sebep olmuştur. Kudüs bu savaşların odak noktasıydı. Hz. Ömer'in Kudüs'ü barışla teslim almasından takriben dört yüz sene sonra Kudüs tekrar hristiyanların hakimiyetine geçti. Kudüs'ü işgal edenler bir anda yetmiş bin müslümanı boğazladılar, sadece Süleyman mabedinde, on bin müslüman katledildi. Müslümanların kanları içinde atla dolaşırlar. Akan kanlar atların diz kapaklarına çıkıyordu. Mabetler yakılıp yıkıldı. Herşey yağma edildi, fakat Kudüs tekrar müslümanların haki-

miyetine girince Selahaddin Eyyubî, hristiyanların tam aksine öldürme ve yağma hareketine girişmeksizin sadece hafif bir vergi ile iktifa etti. Âli Cenaplığı o dereceye vardı ki; yaralı ve hasta olan düşmanlarını hastahanelerde tedavi ettirdi. Halbuki daha önce hristiyanlar müslüman öldürmekten yorulmuşlar, esir edilenleri sırf bu yüzden esir (mütercim) bırakmışlardır.

larını gördüler. Mısır ordusu mancınıkla alev saçan oklar atınca Fransız ordugahının halini bir göz önüne getirelim. Fransız askerleri bunları, kendilerine hücum etmek üzere müslüman cephesinden uçan ateşten yılanlar zannetmişlerdi. O zaman Fransızlar, modası geçmiş eski silahlarından başka birşeye sahip değillerdi. Bugün seslen daha hızlı giden uçakların attığı füze ve bombalar, geri bir ülke halkını nasıl şaşkına çeviriyorsa, ateş saçan oklar da haçlıları öylesine şaşkına çeviriyordu.

On bir ve on üçüncü asırlarda devam eden bu harpler boyunca Avrupa karşısında müslümanların durumu bu idi. Bu kahredici bozgundan sonra Avrupa, müslümanları yenebilmek için taktik değiştirdi ve İslâm âlemine karşı yeni bir hamle hazırlığına girişti. Taktiklerinin esası: Müslümanların ilimlerini elde etmek, sonra da onları kendi ilim ve teknikleriyle yenmekti.

Avrupalılar bu yeni harplerine “Manevi Haçlı Seferleri” adını verdiler. Bu seferlerin gayesi; Avrupalıların, müslümanlara ait ilimleri öğrenmeleri ve müslümanların, dinlerinden nefret edip hristiyanlığa geçmesi için bu ilimleri kötü ve gülünç sûrette takdim etmeleri, böylece askeri yönden mağlup olmayan müslümanları, dinlerinden uzaklaştırarak yenmeleri idi.

İlk hristiyan misyonerlik hareketi, haçlı seferleri esnasında başladı. İlk misyonerlik merkezi 1154 yılında Karmel Dağı’nda bir hristiyan eliyle kuruldu. Bunu Francois D’assise (Fransuva Dasiz) (1182-1226) takib etti. Bu zat, Fransisken tarikatını kurdu. Bugün dünyanın en güçlü misyonerlik teşkilâtı olarak bu teşkilât kabul edilir. Gerçekten de misyonerlik hareketleri İslâm dini ve tarihiyle ilgili gerçekleri tahrif hususunda başarıya ulaştı. Öyle ki bugün dünyanın bir çok yerlerinde yayınlanmış kitaplar İslâm dini ve müslümanlarla ilgili hurafe ve batıl iddialarla doludur.

Bu yeni haçlı seferlerinin diğer yüzüne gelince; Avrupa'da İslâm ilim ve felsefesini araştırmaya davet eden güçlü bir akım başlatmıştı. Avrupa üniversiteleri harıl harıl Arapça öğretiyordu. Arapça eserlerin batı dillerine terceme hareketi canlanmıştı. Batılı öğrenciler, okumak için doğu İslâm ülkelerine akın ediyordu.

Başlangıçta bu yeni haçlı seferleri bir çok dahili güçlüklerle karşılaştı. Çünkü muhafazakâr çevreler, Arapça öğrenme sebebiyle İslâmî fikirlerin hristiyanlara sirayet edeceğinden korkuyorlardı. Mesela Fransisken papazı Roger Bacon (Racır Beykın) (1214-1294) zamanının en büyük ilim adamıydı. İlim hayatındaki bu şöhreti sebebiyle Arapça'yı öğrendiği zaman Oxford âlimleri "Bacon arap oldu" yani "müslüman oldu" diye yaygara koparmışlardı.

Fakat bütün bu güçlüklerle rağmen, müslümanların ilimlerini öğrenme çağrısı kuvvet kazandı. Batı, müslümanların durakladığı yerden yürümeye başladı. Bu ilimleri geliştirdiler, insanlık tarihinde ilk defa kuvvet dengesini değiştirinceye kadar çalışıp ilerlediler. Kuvveti; taklide dayalı basit el silahları ve atlar olarak kabul etmediler. Bilakis tabiata hakim oldular ve yeni kuvvetin sırlarını keşfettiler.

Batı bu yeni kuvveti, Avrupa emperyalizminin emellerine karşı en büyük engel teşkil eden İslâm âlemine karşı kullandı, böylece her sahada ve her yerde müslümanları mağlup etmeye muaffak oldu, bütün ilim, iş ve iktidar sahasında hakimiyet kazandı. Bütün bunlar, batılı tarihçilerin de ittifakla itiraf ettikleri gibi müslümanların ilimleriyle ve onların bulduğu pozitif ilim metoduyla gerçekleşti ⁽¹⁾

Avrupa'nın kalkınmaya başlamasından beş yüz se-

(1) Edward Menall Burn, Western Civilization

ne sonra tarih başka bir manzaraya şahit oldu. Avrupa şahlanıp müslümanlar batı önünde eğildikten ve batı medeniyeti onları büyüledikten sonra müslümanlar batı ilimlerini öğrenme hamlesine giriştiler, fakat netice tam tersine tecelli etti. Batı bizim ilimlerimizi benimseyip geliştirence dünyaya hakim oldu. Biz ise batı ilimlerini öğrenip onlara birşey eklemeyince sadece nakilci, taklitçi ve batı düşüncesinin köleleri olduk. Bunun sebebi ise, bizi batı ilimlerini öğrenmeye sevkeden faktörün, batıyı bizim ilimlerimizi öğrenmeye sevkeden faktörle aynı olmasıydı.

BİZDEKİ TAKLİTÇİ RUH

Batı ilimlerini öğrenme çağrısı yapanların önde gelenlerinden birisi Seyyid Ahmed Han (1817-1898) dir. Müsteşrikler onu ilk modern İslâm müessesesinin kurucusu olarak kabul ederler. Seyyid Ahmet Han 1875 yılında Hindistan'da Muhammedî Aligarh fakültesini kurdu ve bu işe hayatını vakfetti. Vefatından sonra bu fakülte üniversite oldu. S. Ahmet Han batı ilimlerini tahsil konusunda en hararetli kimselerdendi, gerçi bu sahadaki hizmetleri unutulur cinsten değildi. Fakat bu ilimleri öğrenmekten maksadı neydi? En samimi meslektaş Eltaf Hüseyin Hâlî, bunu şiirinin bir beyitinde şöyle belirtiyor:

“Hâlî,! Gel şimdi batıyı taklid edelim.” Seyyid Ahmet Han 1870’de batıda gördüklerinden büyülenmiş olarak İngiltere ziyaretinden döndükten sonra “Ahlâkî düzelme” isimli bir mecmua çıkardı. Mecmuanın ilk sayısının mukaddimesinde şöyle diyordu: “Bu mecmuayı çıkarmaktan maksat Hint müslümanlarını ‘civilisation’-’a, kamil medeniyete doğru yönelmeye özendirmektir. Böylece medeni milletlerin müslümanları hakir görme-

leri sona erecek ve müslümanlara itibarlı ve medeni topluluk gözüyle bakılacaktı.

Seyyid Ahmed Han müslümanların ideal kalkınmalarını “parlak askeri kıyafetler giymiş albaylar ve kurmayların” şahsında görüyordu.

Ahmed Han’ın istediği öğrenimin nihai hedefi; müslümanların, baştaki sömürge hükümetinin gölgesinde en yüksek makamlara nail olabilmesiydi. Çağrısı yapılan bu medeniyetin adı da Ahmet Han’ın öğrencisi Mehdi Afâdî’nin dediği gibi “Anglo Muhammedi Kültürü” idi.

Bu kültür, taklide dayanan ve kabuğu müslüman, özü İngiliz olan bir kültür idi.

Asırlarca İslâm âleminde liderlik yapmış olan, doğu ile batı arasında köprü konumunda bulunan Türkiye’de de buna zenzer bir “batıcılık” macerası başlamıştı. Türkiye’deki bu hareket bütün gücünü siyasi otoriteden alıyordu. Bu programın, İslâm âleminin kaderine dört yüz sene hükmeden bir ülkede batı medeniyetini yayma konusundaki hedefi neydi? Bu hedefi, programın sloganından anlamamız mümkündür. İslâm’a gönül vermiş ve o uğurda cihad etmiş olan Türk milletinden İslâm’ın soyulup atıldığı o hazine döneminde Türkiye’deki slogan “Garba doğru” sloganıydı. Batı’ya doğru yapılacak bu hayâli yolculuk cidden çok kanlı oldu. Latin harflerini ve şapkayı reddetmeleri dışında suçları (!) olmayan nice insanlar tereddütsüz idam edildi. Sanki bu insanlar devlete baş kaldırmıştı.

Bu taklitçi mantığın neticesi, bizim ıslahatçılar gayretlerini batı ananelerini, dilini ve edebiyatını öğrenmeye teksif ettiler. Neticede sadece şiir, hikâye, roman ve felsefe sahasında garip bir tercüme hareketi gelişti, fakat batı kalkınmasının esas olan tekniğe gelince; vatan-daşları arasında bunların yayılması için önemli bir gay-

ret sarfetmediler.

Seyyid Ahmet Han müslümanlar arasında teknik ilimlerin yayılmasına karşı çıkmıştı. Zira ona göre herşeyden önce “Birinci derecede mantalite eğitimi” gerekliydi.

Islahat ve çağdaş ilim davetçilerinin ekserisinin kafa yapıları buydu, bunlar, gayretlerini müslümanlar arasında batı gelenek ve edebiyatını hazmetmiş bir zümrenin doğmasına hasretmişlerdi.

Türkiye’de başlatılan hızlı batıcılık hareketiyle Rusya’daki komünist hareket arasında önemli bir zaman farkı yoktur. Fakat ne yazıktır ki; Türkiye hâlâ batı mallarının hammadde deposu olmaya devam ederken, Rusya merihe uzay gemisi göndermektedir.

İlerlemeden maksadın batı yaşayışını taklit ve batı dillerini öğrenmekten ibaret zanneden İslâm ülkeleri hâlâ kendi petrol ve diğer öz kaynaklarını bizzat çıkarıp işletecek teknik seviye ve kabiliyete ulaşamadılar. Buna mukabil batı, yirminci asrın ikinci yarısında bile dolaylı veya doğrudan, hâlâ bizim hammadde kaynaklarımıza hakim olmaya devam etmektedir.

Avrupa’yı bizim ilimlerimizi öğrenmeye sevkeden mantık, bizzat bizden aldıkları ilim ve fenlerle bize hakim olmayı hedefliyordu. Batı ülkeleri gerçekten müslümanların ilim ve fenlerini elde ettiler fakat kültür ve medeniyetimize el sürmediler, çünkü onlar bizim ilimlerimize, modern gücün kaynağı olarak baktılar, dolayısıyla de o ilimleri, düşmanları yenmek için kullandılar. Programlarına “müslümanları taklit” veya “şarka doğru” adını değil “Haçlı Ruhu” adını verdiler.

Bununla, kaybettikleri harbi yeniden kazanmayı hedefliyorlardı. Fakat yeni bir metodla, istediklerini elde edip hedeflerine ulaşınca da; bu ilimleri müslümanlar-

dan aldıklarını söylemediler ve yaptıkları hamleye “Rönesans = yeniden doğuş” adını verdiler ve bunu, kaybettikleri yitiği tekrar bulma olarak değerlendirdiler. Haddi zatında Avrupalılar bu ilimleri müslümanlardan almışlardı. Fakat zincirin ortasındaki halkayı çıkarıp, kalkınmalarını önceki halkaya, yani eski Yunan kültür ve medeniyetine bağladılar.

Bizler bu ilimleri tekrar batıdan öğrendiğimizde bu gerçeğin farkına vardık. Gerçi Avrupa bizden aldığı bu ilimleri bazı yeni ve önemli ilavelerle sanki kendi ilimleymiş gibi bize sunuyorlardı. Ne yazık ki bizler bu ilimlere “hayranlık” ve “Taklit” mantığıyla yaklaştık. Bu ilimleri öğrenmek, Seyyid Ahmet Han’a göre “Batıyı taklit.” Türkiye’deki batıcılara göre ise “Garba doğru” yönelmek içindi. Bu iki mantalite arasındaki farkın kesin sonucu olarak biz, komik taklitçiler halinde kalırken batılılar bizden aldıkları ilimlerle bizim efendilerimiz oldular. Türkiye’deki hareketin neticesi; Türkler’in ceket-pantolon giymesi. Seyyid Ahmet Han programının neticesi de; müslüman gençlerin batı geleneklerini daha iyi öğrenmeleri oldu. Apaçık gerçek şudur ki, bu mantalitenin bundan başka ortaya kayabileceği bir netice yoktur.

Tarihin ibretli gerçekleri, programımızdaki hatalara dikkatimizi çekerken, şimdi ne yapacağımızı da bize gösteriyor. Avrupa bizim ilimlerimizi alırken nasıl hareket etmişse, biz de onların ilim ve tekniğini alırken aynı şekilde hareket edeceğiz. Bu ilimleri, Avrupa’nın sadece maddi güç kaynağı olarak görüp alacağız, sonra da İslâm’ın galibiyeti ve materyalist batının hezimetini için kullanacağız.

HİNT-BATI İLİŞKİLERİNDEN DERSLER

Bu bölümde Hint tarihinden bir bölüm sunacağım.

Bu, belli bir ülkenin tarihinden sunulan gelişi güzel bir safha değil, bütün İslâm ülkeleri için ayna olacak bir kesittir.

Hint müslümanları batıyla, denizler ötesinden gelip Delhi'deki kırmızı kale hariç, bütün ülkelerini işgâl eden bir kavimle yüz yüze gelince ilk defa batıyla şiddetli çatışmaya tutuştular, Hintlilerin 1857 yılında Moğol İmparatorluğu'nu müdafaa etmek için giriştikleri harp, çökmüş maziye ayakta tutmaya matuf sonuçsuz bir çaba idi.

Bu bozgun tesadüfen ortaya çıkan mevzi bir bozgun veya yazar ve hatiplerimizin saymakla bitiremedikleri kurnaz İngilizlerin hileleri sonucu meydana gelen bir yenilgi değildi. İngilizlerin başarısı ve müslümanların bozgununun tek sebebi şuydu: İngilizler asrın bütün modern güçlerine sahiptiler, Moğol kuvvetleri ve o devrin müslümânları ise "kuvvet mefhumu"nda ortaya çıkan gelişmelerden habersizdiler, ayrıca düşmanlarının sahip oldukları modern güce sahip olmadıklarının da farkında değildiler.

Hindistan'da Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu Babur, Delhi'yi 1556 yılında fethetmişti. Tarihçilerden birisi diyor ki; Babur'ün Delhi'ye hakim olmasının sebebi, Delhi saltanatının zaafı değil, Hintlilerin habersiz oldukları, Babur'ün modern toplarıydı. O dönemde Hindistan, harp sanayiinde gerilemişti, daha doğrusu bütün Asya, içinde bulunduğu hareketsizlik ve donuklukda devam ediyordu. Avrupa ise harp sanatında ve yeni silahlar üretiminde süratle ileri gitmişti. Hindistan'a iki asır boyunca hakim olan muazzam Moğol İmparatorluğu 17. asırda Avrupa orduları karşısında dayanamadı. Hindistan'ı işgâl için gelen kuvvetler herşeyden evvel deniz yollarına hakimdiler, Avrupa deniz gücü, günden güne artıyordu. Bu güç, Avrupahlıları dünyaya hakim kılan asıl

güçtü. O dönemde doğu ile batının durumlarıyla ilgili olarak çağdaş bir tarihçinin tarafsız olarak ortaya koyduğu araştırmanın özeti şudur:

Hindistan'daki Moğol ailesinin üçüncü imparatoru "Ekber" şah, karada son derece kuvvetli idi. Fakat deniz gücüne ihtiyacı vardı. Vasco dö Gama 1498 yılında Hindistan'ın güneyindeki Kaliküt'e geldi. Portekizliler Hindistan'ın doğu kıyısındaki Cavayı işgâl ettiler. Fakat Ekber Şah, onları ülkeden kovmak için hiç birşey yapamadı. Portekizlilerin zaman zaman imparator ailesine mensup kişilerin ve emirlerin de bulunduğu hicaza giden hac kafilelerine saldırımlarına rağmen de hiç birşey yapamadı. Olaylar gösteriyor ki; Ekber Şah'ın bayrağı karada dalgalanıyordu, fakat Portekizliler denizlerle hakim bulunuyordu.

Evet Ekber Şah ciddi birşey yapamadı. Söylendiğine göre, bir zaman bir gemi yapmak istedi; fakat bu, deniz kuvvetlerini güçlendirmek için değil, kendi rahatını temin etmek içindi.

Topçuluğa gelince; Moğol ve diğer Hint güçleri bu konuda başta Türkler olmak üzere yabancı ustalara dayanıyorlardı. Bu ustalar mahalli orduları eğitiyorlardı. Ekber Şah, bu sanayii kavrayıp Hindistan'a getirmeleri için dışarıya eleman göndermeyi idrak edemediği gibi, ülke içinde bu sanayinin pekişmesi için de kimseyi teşvik etmiyordu.

Aynı şekilde tarih bize haber veriyor ki, Yesûîler "Ekber" Şah'a, basılmış İncil ve bazı kitaplar takdim etmişlerdi. O çağda bu, son derece ilginç bir işti. Fakat Ekber Şah, saltanatına ve önemli projelerine büyük destek sağlayacak olmasına rağmen matbaa kurmayı akıl edemedi. Bununla beraber Hristiyan misyonerler Hindistan'ın Şirampur mıntıkasında ilk matbaayı kurmuş-

lar, bir İngiliz'de Kalkuta'da 1780 yılında ilk Hintçe gazete çıkarmıştı.

Saatler konusunda da aynı durum mevzubahisti. Moğol hükümdarları çok saat kullanıyorlardı. Bu saatleri Hindistan'a Portekizliler ve İngilizler getiriyordu. Halkın çoğu güneş, su ve kum saati kullanırken, yöneticilerin bu yabancı saatleri kullanmaları, onların üstünlük simgesi sayılıyordu. Ne yazık ki Müslüman Hindin idarecileri; Zemberekle çalışan bu saatlerin sırrını ve neden Hindistan'da yapılmadığını hiç akıl etmiyorlardı. Bu noksanlık, açıkça o asrın Hintlileri arasında makinaya karşı ilgisizlikte de kendini gösteriyordu. Üstelik o dönemde Hindistan'da pekçok mahir sanatkâr ve usta da mevcuttu.

Buluş ve icat konusundaki zaaf sadece Hindistan'a mahsus değildi. Bütün Asya bu zaafı taşıyordu. Modern milletlerin ilerlemelerinin sırrı, mekanik gelişmede olduğu halde, Asya ülkeleri mekanik güce ulaşamadılar.

Araplar başlangıçta pratik ilimleri büyük çapta geliştirdiler. Orta çağın karanlıklarında yüzen dünyaya ışık saçanlar, bu dönemde pasif kaldılar. Belirtildiğine göre milâdi yedinci asırda saati ilk icad edenler Araplar'dı. O dönemde Şam'da meşhur bir saat vardı. Aynı şekilde Harun Reşid'in Bağdat'ın da da meşhur bir saat vardı. Fakat gerileme dönemine girdiklerinde saatçilik sanatı Arapların elinden çıktı. Saatin ne olduğu bilinmeyen batı ülkelerinde fevkalâde gelişti.

15. asırda Kaküston'un matbaası ortaya çıkmadan çok zaman önce Endülüs Arapları, ağaçtan yapılmış matbaalar kullanıyorlar, idari ferman ve kararları basıyorlardı. Fakat Endülüs Arapları'nın matbaaları, klişelerden öteye götürülemedi ve devre dışı kaldı.

Türkler'de Ortadoğu ve Avrupa'nın büyük bir kıs-

mına hükmettikleri halde matbaacılığa öğnem vermediler. Halbuki komşu Avrupa ülke matbaaları yüzlerce kitap basıyordu. Türkler bu müthiş buluştan istifade etmediler. Gayri müslim bir tarihçinin belirttiğine göre Türkler; çöplüğe atılma veya üzerine basılma endişesi yüzünden Kur'ân ayetlerini basmayı Kur'ân'a kötülük ve onu kirletme olarak telakki ettiler.

Mısır'a matbaayı ilk sokan Napolyon Bonapart (1769-1821)'tır. Matbaa diğer Arap ülkelerine buradan intikal etti.

Asya parlak bir mazi yaşadıktan sonra -matbaat çağı da dahil- uyku ve duraklama dönemine girdi. Avrupa ise her ne kadar matbaa çağına kadar birçok sahada geri idiyse de yeni bir ruh ve heyecan, tamahkar Avrupalı-ları deniz aşırı açılmaya, mütefekkirlerini de yeni metod ve deneylere yöneltti. Avrupa, tabiat güçlerinden istifade ederken, Asya'ya hakim pazu kuvvetine dayanan gelenekçi gidişat devam ediyordu.

16. asra kadar Delhi'deki imparatorluk sarayı cidden heybetli ve görkemliydi, ticari hareket ve sanat zirvedeydi. Fakat Hindistan ve genellikle de doğu ülkeleri, Avrupa'ya yep yeni bir güç kazandıran "tabiata hükmetme" seferberliğine yöneltecek bir heyecan ve hamleye muhtaçtılar.

Portekizli tüccarlar 16. asırda Ekber Şah zamanında Hindistan'a ulaştılar. Oğlu Cihangir Şah zamanında ise İngiliz donanması Portekiz donanmasını hezimete uğrattı. 1615 yılında Hindistan'a ilk İngiliz Sefiri Sir Thomas R. geldi ve imparatorudan, İngiliz tüccarlarının Hindistan'da anbarlar kurmaları için izin istedi. İmparator da müsaade etti. İlk anbarlarını Surat bölgesinde kurdular. Sonra bu maksatla 1639 yılında MADRAS şehri-ni inşaa ettiler.

Bunu takip eden yüz sene zarfında İngilizlerin Hindistan'daki varlığı önemsenmedi. İngilizlerin deniz yollarına hakimiyetleri, Portekizlileri denizlerden sürmeleri, Moğol idarecilerini rahatsız etmemiştir. Ne zaman ki, Evrengzib (1617-1707) zamanında Moğol İmparatorluğu'nun zaafı ortaya çıktı. İşte o vakit İngilizler, kuvvet yoluyla Hindistan topraklarını işgâl için planlı bir harekete giriştiler. Fakat her taraftan kuşatılmış olmasına rağmen Evrengzib onlara ağır darbe indirmeye muvaffak oldu. Bilahere günden güne iktisadi ve siyasi çöküş hızlanıp yayılınca Fransızlar İngilizler'den önce kendilerine Hindistan'da köprübaşı edinmek istediler. Batı'nın dinamik ülkeleri günbe gün şarkın yeni yeni beldelerine hakim olmaya başladılar.

Güney Hindistan'ın Misur bölgesi kralı Haydar Ali (1722-1782) gayretli bir liderin sahip olduğu bütün meziyetlere malikti. Şiddetli bir hastalığa maruz bulunduğu halde, kendisine sahip ve çalışmaya karşı müthiş bir şevke malikti. Haydar Ali'den başka hiçkimse İngiliz domanmasının önemini ve Hindistan'da İngiliz varlığının tehlikesinin büyüklüğünü kavrayamamıştı. Haydar Ali ise bu iki tehlikeyi uzun müddetten beri seziyordu. Neticede İngilizleri Hindistan'dan kovmak istedi. İngilizlere karşı ortak bir hareket başlatmak için Maratha kabile reislerine, Haydarabad yönetimine ve vali Şucâüd devleye elçiler gönderdi. Fakat tarafların nemelazımcılık siyaseti yüzünden başarıya ulaşamadı. Bununla beraber deniz filosu hazırlığına girişti. Gemi inşası ve denizcilik faaliyetleri için üs olmak üzere Hind Okyanusu'ndaki Maldiv Adaları'nı fethetti. Fakat ne yazık ki, arzusunı gerçekleştirmeden vefat etti. Kendisinden sonra tahta geçen oğlu Sultan Tibu (1751-1799) deniz filosunu güçlendirmeye devam etti. Napolyon ve Osmanlı padişahlarına mektuplar yazdı. Fakat İngilizler kendisi-

ni yenip öldürmek için erken davrandılar. Gerçekten İngilizler siyasi ve askeri sahada çok ileri idiler, sanayi inkılabının temelini atmışlar, birçok buluşlar yapmışlar, böylece toplumlarında belirgin bir güç oluşmuştu. O dönemde Hint toplumuyla batı toplumu arasındaki büyük fark; Hindistan'ın hareketsizliğinde ve hayatın her yönünü değiştiren yepyeni güce sahip Avrupa dinamizminde kendini apaçık gösteriyordu. İngiltere Kraliçesi Elizabeth 1600 senesinde Doğu Hindistan şirketine imtiyaz tanıdığına Sekspir (1564-1616) hayattaydı. Bundan sadece 10 sene sonra ilmî faaliyetler için İngiliz Kraliyet Cemiyeti kuruldu. Doğu Hindistan şirketi 17. asrın başlarında Surat şehrinde ticari anbarlar kurma izni kopardı. Birkaç sene sonra da Güney Hindistan'da bir parça arazi olarak oraya Madras şehrini kurdu.

1662 yılında II. Charles, Portekizlilerin verdiği avantajlar arasında Bombay Adası'na sahip oldu. Bilahere de bunun mülkiyetini Doğu Hindistan şirketine devretti. 1690 yılında Kalkuta şehrinin temeli atıldı. Böylece İngiltere'nin ayakları birçok yönden Hindistan'ın sahil kesimlerinde sağlamla bastı. 17. asrın sonlarına doğru da Hindistan'ın iç kesimlerine doğru dalmaya başladı. 1757 Plasi Savaşı'yla Doğu Hindistan'da geniş bir bölgeyi işgâl ettiler. Sonraki birkaç sene içinde de Bengal, Bihar, Uriye ve doğu bölgelerini ele geçirdiler. Kırk sene sonra diğer önemli bir hamleyle de -19. asrın başlarında- Delhi'ye vardılar. Plasi savaşı 1770'de başladı. O dönemde kuvvet dengelerinde hızlı değişme ve gelişmeler meydana geldi.

1760 uçan mekikler (dokuma tezgâhları) icad edildi. Modern eritmede kömür, odunun yerini aldı. 1764'de Hargreaves (Jenny) ismini verdiği dokuma tezgâhını icat etti. 1776'da Christine, (Mule) adını verdiği daha gelişmiş bir dokuma tezgâhı ortaya koydu. 1785 Cart Wrigth,

mekanik güçle hareket eden tezgâhın patent hakkını elde etti. 1768'de James Watt buhar makinesini geliştirdi. Buhar gücü, sanayi inkılabının temelini atan güçtür. İlk kez bu güç, insana, az külfetle çok üretim imkânını vermiş, aynı şekilde, üretilen malların dünyanın her tarafına kolayca naklini mümkün kılmıştır.

İnsanların buhar gücünü çok eskiden keşfettiği malumdur. M.Ö. 130 yılında tanınan bu güç o zamanlar eğlenceler için kullanılıyordu. Buhar makinasını ilk defa 1694'de Thomas, S. icat etti. 1707 yılında ise Thomas Newcomen bunu daha da geliştirdi. 1711 yılında bu makinalarla kuyulardan su çekilmeye başlandı. 1769'da James Watt, ileri ve yepyeni bir buhar makinasının patentine sahip oldu.

Aynı yıl Fransız mühendisi Nicola Joseph buhar gücüyle karada yürüyen araba yapmaya muvaffak oldu. Büyük ilgi görüp kolayca kullanabilen buharlı araba (oto) ise 1800 yılında İngiliz Richard Trevitch ile Amerikalı Oliver Evans tarafından bulundu. George Stephenson 1829 yılında yukarıdaki araba üzerinde bazı düzeltmeler yaparak lotomotifi icad etti. 1830 yılında ilk defa Manchester ile Liverpool arasında demiryolu döşendi, bunu takib eden 12 sene içinde İngiltere'deki demir yolu uzunluğu beş bin mile ulaştı.

Buhar gücünü gemicilik alanında kullanmak için çalışmalar aralıksız sürdü. 1802 yılında William S. buharlı gemi yapma çalışmalarında başarı elde etti. 1819'da ilk buharlı gemi, Atlas Okyanusu'nda suya indirildi. 1851 yılında İngiltere'de büyük fuar (Great Exhibition) açıldı. Bu fuar o dönemde batının kaydettiği sınai gelişmenin görüntüsüydü.

Büyük şair Muhammed İkbal şöyle diyordu:

Hindistan'da Sultan Tibu'nun şehit edilmesi ve 1799'da Osmanlı donanmasının çöküşüyle müslümanla-

rın geriliği son noktaya ulaştı.

O dönemlerde batıda cereyan eden gelişmeleri ve doğunun karşı karşıya olduğu hareketsizliği iyice kavrar-sak, gerilik sebeplerimizin, batının komplo ve hilelerin-de değil, başkalarına galibiyet imkânı veren bizim kendi zaaf ve geriliğimizde olduğunu idrak ederiz. Hindistan'daki muazzam İslâm İmparatorluğu yıkıldı. Türk nüfu-zu sarsılmaya başladı. Çünkü batı, kuvvet dengelerini bo-zan yeni silahlarla donanmıştı. Bu denge ve farklar gün-den güne belirgin hale geldi ve hayatın her kesiminde batı bizi hezimete uğrattı ve göğsümüze bağdaş kurup oturdu.

İngiltere'nin 1857 yılında Hindistan'a hakim olma-dan önce batıda meydana gelen inkılabı bir düşünelim. Avrupa her sahada inkılaba şahit olurken Moğol-Hint idarecileri, Tac mahal gibi görkemli hatıra binalar yük-seltiyorlardı. Bizim âlim ve şairler, cariyeler elde etmek için kral saraylarında söz kahramanlığı (palavra) ile meş-gul olurlarken batı âlim ve mütefekkirleri, ilim ve tek-nik araştırmalarla meşguldüler. İdareci ve düşünürleri-miz sadece bu ilerlemelerden habersiz olmakla kalmıyor-lar, aynı zamanda o dönemde dünyada meydana gelen değişimlerden de gafil bulunuyorlardı.

İngiliz Genel Valisi 1834 yılında şöyle diyordu: "Hindistan, yüce şahların beyaz heykelleriyle baştan başa beyazlara bürünmüştü, fakat bu canlılığı ticari sahada görmek mümkün değildi." Bu söz de gösteriyor ki; Ba-tı'nın sanayi inkılabı, Hindistan'ın geleneğe dayalı sa-nayini çökerten 1857 intilalinden çeyrek asır önce ger-çekleşmişti. Bütün İslâm âleminde cereyan eden durum da bunun aynısıydı. Batı ülkeleri, sahip oldukları yeni güçlerin avantajıyla sadece ekonomik kaynaklarımızı ele geçirmekle kalmadılar, aynı zamanda askeri sahada da kesin söz sahibi oldular. Söylemeye gerek yoktur ki; iki tarafın kuvvetleri arasındaki bu derin uçurum, yaşanan

fiili durumdan başka birşey ortaya çıkarmaz.

NUTUKÇULUK

Avrupa karşısında her mağlub oluşumuzda, elimizden başka birşey gelmeyince bir nevi psikolojik bir tatmin için kendimizi heyecanlı nutuk çekmeye ve mazeret arayışına yönelttik. Halimizi gözden geçirip kusurlarımızı gidereceğimiz yerde düşmanlarımızın hayâli varlığına karşı kelime harbine giriştik.

Mesela bizim “söz kahramanları” Filistin konusunda konuşurlarken genellikle sözlerini şu cümle ile bitirirler: “Şühhesiz Filistin bugün, kendisini hürriyete kavuşturacak yeni bir Salahaddin Eyyûbî’ye muhtaçtır.”

Bu Kahramanlar (!) Bunu söyledikleri zaman konuşmanın hakkını verdiklerine inanırlar. Gerçek ise; bu tesbitin, Filistin davası yönünden son derece kısır bir görüşün ifadesi olmasıdır.

Haddi zatında bugün Salahaddin Eyyûbî gibi yeni bir şahsın doğması Filistin meselesini halletmez.

Salahaddin Eyyûbî derken (532-589) mümin ve cesur bir kumandanı kastediyoruz. Fakat bugünün maddeci dünyasında sadece iman ve cesaret kafi değildir. 18. asrın sonlarında Güney Hindistan’ın önderi Sultan Tibu’da, Salahaddin Eyyûbî’nin bütün şahsi meziyetlerine sahipti, fakat Sultan Tibu, İngilizler karşısında başarılı olamadı.

Selahaddin Eyyûbî, Haçlı seferleri zaman ve şartlarının ortaya çıkardığı bir kumandandır. Hz. Ömer M. 634 yılında Kudüs’ü fethetmiş, müteakib dört yüz sene içinde Hristiyanlar Kudüs’ü geri almaya teşebbüs edememişlerdi.

On birinci asrın sonlarında ikinci Urbanus Fransa’yı

“Zalim Müslümanların (!)” boyunduruğundan Kudüs’ü kurtarmaya çağırmıştı. İki sene süren çatışmalar neticesinde Selçuklu Türkleri’ni hezimete uğratarak 1098 senesinde Kudüs’ü geri almaya muvaffak olmuşlardı.

Hristiyan Avrupa ile İslâm âlemi arasında cereyan eden harpler dizisi “Haçlı Seferleri” olarak bilinmektedir. İlk haçlı seferi 1098’de başladı. Sonuncusu ise 1271’de bitti. Bu iki asırlık dönem içinde bu harpler iki taraf arasında sürüp gitti.

Üçüncü haçlı seferi 12. asrın sonlarında cereyan etti. Salahaddin Eyyûbî’nin ismini ebedileştiren işte bu harp idi. Bu “Aslan yürekli” Müslüman, birleşik Avrupa kuvvetlerini hezimete uğrattı ve doksan sene işgâlcî güçlerin boyunduruğunda kaldıktan sonra 1190 yılında Kudüs’ü tekrar geri aldı. Salahaddin Eyyûbî bu savaşta, Alman İmparatoru Frederich, İngiltere, Fransa ve Sicilya kraları, Avusturya Leopold’u ve daha nice kral, duk ve kontlarla karşı karşıya idi. Kazandığı zaferle İslâm’ın ve Müslümanların izzetini bütün dünyaya kabul ettirdi. III. haçlı seferlerinin sonuçları hakkında Lin pool şunları söylemektedir:

Avrupa’nın müttetik Hristiyan güçleri, üçüncü haçlı seferine giriştiler fakat Salahaddin’in azameti karşısında hiç birşey elde edemediler.

Salahaddin Eyyûbî 1195 yılında vefat etti. Yaptığı fetihlerle batının belini kırdı. Kaybettiklerini geri almak için çalışıp durdularsa da bundan sonra haçlılar kesin bir neticeye ulaşamadılar. Batı’nın Salahaddin’den ödö kopuyordu. Bu korku o dereceye ulaştı ki, Salahaddin’e karşı koyabilmek için “Salahaddin vergisi” diye bir vergi ihdas ettiler. Bu verginin miktarı, bir Avrupalı’nın senelik gelirinin onda birine tekabül ediyordu. Meşhur tarihçi Gibbon bu hali şöyle yorumlamaktadır. “Salahaddin kendi azametinin vergisini Avrupa’dan bu isim al-

tında topluyordu. Şimdiye kadar hiçbir hükümdar böyle bir vergi toplayamamıştır.”

Şüphesiz Salahattin Eyyûbî iman, cesaret ve yiğitliğiyle savaşıyordu. Güçlü imanı, zaferlerinde önemli bir unsurdu. Fakat başarılarının yegâne kaynağı olarak sadece iman ve cesareti görürsek kendimizi aldatmış oluruz. Tarihi araştırırken söyleyeceğimiz herşey bu cesaret ve iman kelimelerinden ibret olacaksa, tarih gerçeğini asla anlayamayacağız ve bu maddi âlemde her milletin başarı sebeplerinden olan mühim hakikatlerden habersiz olarak sadece “romantik” fikirlerin kurbanı olmaya devam edeceğiz demektir.

Salahattin Eyyûbî’nin başarılarında önemli rol oynayan diğer amiller nelerdir? Bunu kavrayabilmemiz için, haçlı saldırılarını püskürten İslâm toplumunun durumunu dile getiren bir tarihçinin aşağıdaki tesbitleri üzerinde iyice düşünmemiz gerekmektedir.

“Müslümanlar şahsi gayretleriyle sınır boylarında düşman saldırılarını önlemek için ordugâhlar kuruyorlardı. Askerlerin her türlü yiyecek, içecek ve sair ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Bu ferdi gayretler Abbasiler döneminde Bizans saldırıları karşısında Şam ve Mısır’ın savunulmasında ve haçlı seferlerinin kırılmasında Bizans saldırılarına karşı önemli rol oynadı. Müslümanlar; Mucahitleri atlar, kılıçlar, oklar ve diğer silahlarla desteklemek için “Vakıflar” kurdular. O bölgelerde silah sanayi o derece gelişti ki, bizans dönemlerinde Frenkler, silah satın almak için Şam ve Mısır’a gidiyorlardı. Bu durum, o asırda yaşayan âlimleri, “Yabancılar silah satmanın haram” olduğuna dair fetva vermeye zorladı.

Şüphesiz Salahattin Eyyûbî sadece iman ve cesareten değil, aynı zamanda devrinin üstün askeri gücünden de istifade ediyordu. Diğer bir ifade ile Selahaddin, bir taraftan imanından güç alırken diğer taraftan da askeri

yönden zamanın en büyük gücünü temsil ediyordu.

Gerçek şudur ki, bir insanın cesareti ne kadar fazla olursa olsun “Çivi yumruğuyla duvara çakmasına” kafi gelmez, mutlaka bir çekice ihtiyaç duyar. Bu gerçek, insanoğlunun bütün hareketleri için geçerlidir ve Salâhaddin’in kahramanlığını anlamamız için kafidir.

Biz zannediyoruz ki; büyük fatihlerimizin kahramanlıkları sadece cesaret ve üstün gayretlerine bağlıdır. Bundan dolayı da benzeri işlere kalkıştığımız zaman, iman ve kahramanlık nutukları atmakla yetiniyoruz. Halbuki tek başına cesaret, asrın kuvvetleriyle silahlanmadıkça galibiyet sebebi olamaz. Salâhaddin Eyyûbî, zamanının geçerli gücüne sahip olduğu için muzaffer oldu. Tam aksine Sultan Tibu ise, büyük cesaretine rağmen İngilizlere karşı mağlup düştü. Çünkü o ve ordusu, modern silahlarla savaşan İngilizlere karşı, modası geçmiş basit el silahlarıyla savaşıyordu. Modern silahlara sahip olmaları içinse, bu silahları İngilizler’den satın almaktan başka çareleri yoktu.

İşte bu basit mantık, toplumumuzda faydasız söz tufanlarıyla duygular coşturan hatipler ve şairler türetti. Şayet doğru bir anlayışa kavuşmuş olsaydık Japonya’da olduğu gibi aramızda ilim adamları ve uzmanlar boy gösterirdi. İşte bu durum, günümüzdeki bütün gayretlerimizi boşa çıkaran gafletimizin kaynağıdır. Aramızda zafer ve Fetih mirasları bırakmamız lazım gelirken biz sadece verdiğimiz şehitlerin ve gayretlerin hatıralarıyla öğünüyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN ÇAĞDA İSLÂMÎ HAREKETLER (1)

İslâm'la modern çağın karşı karşıya gelmesi; Portekizliler'in Hindistan'a açılan deniz yolunu keşfedip Arap denizine ve Hind Okyanusu'na hakim olarak Arapların Doğu Asya ile olan ticaretini baltalayınca başladı. 17. asırda buhar gücünün keşfi ve 18. asırda modern tabii ilimlerin ortaya çıkışı Avrupa'ya yeni yeni güçler kazandırdı. 1869'da Süveyş kanalının açılıp orta Akdeniz ve Kızıldeniz'e doğrudan ulaşma imkânı ortaya çıkınca, batının nüfuzu doğunun içlerine kadar ulaştı. Müslümanlar, pazarlara ve ticaret merkezlerine sokuluncaya kadar bu nüfuzun farkına varamadılar. Müslüman liderler de ancak Avrupalılar, siyasi galebe ile birlikte ticari hakimiyetlerini tamamlayınca uyandılar.

Bilahare 19. asrın sonlarına doğru İslâm âleminde çeşitli kıpırdanışlar başladı. Bu dönemdeki bütün İslâmî hareketlerin sadece reaksiyoner hareketler olduğunu görüyoruz. Bunlar arasında müsbet ve akıllı bir hareket yoktu. Yabancı güçlerin İslâm toplumuna müdahalesi, çeşitli durumlar ve problemler ortaya çıkardı. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu duruma tepki olmak üzere, fakat İslâm eseslerinden ve Hz. Peygamberler'in metoddan kaynaklanan müsbet bir düşüncenin eseri olarak değil, sadece dış tesirlerin neticesi olarak bazı kim-seler direniş hareketine giriştiler.

(1) Vahidüddin Han bu konferansı 25 Ocak 1977'de Aligarh İslâm üniversitesinde vermiştir. (Mütercim).

Değişik istikametlerdeki bu reaksiyoner hareketleri dört grupta toplamak mümkündür.

- 1- Direniş Hareketleri,
- 2- Muhafazakâr Hareketler,
- 3- İhya Hareketleri,
- 4- İslah Hareketleri.

DİRENİŞ HAREKETLERİ

Bu hareketler daha ziyade siyasi bağımsızlık hareketleri şeklindeydi. İçimizden Cemaleddin Efgani (1838-1897) Ebul-Kelâm Azâd (1888-1958)'a kadar bu yolu takib eden birçok önderler çıktı. Bunlar konuşma ve yazılarıyla bütün İslâm âlemini heyecan ve gayrete getirdiler. Cemaleddin Efgâni "Mısır Mısırlılarındandır." derken Süleyman Bârûnî, İtalyanların Libya işgâline karşı "yarın zelil olarak ölmektense bugün aziz olarak ölün" diye haykırıyordu. Bütün siyasi önderler buna benzer haykırışlarda bulundular. Milyonlar, yabancı işgâlden kurtulmak için canlarını verdiler, sayısız kayıplara uğradılar. İstiklâl hareketlerinin başarıya ulaşmasının asıl sebebi her ne kadar emperyalist batı kuvvetlerinin kendi aralarında sürtüşmesi ve bilhassa birinci ve ikinci dünya harbinde yıpranmış olması ise de, bağımsızlık hareketlerinin pekçok ülkede hedefine ulaştığı söylenebilir.

Ne yazık ki, istiklâl hareketlerinin başarısı; iki milyon Cezayir'linin ve iki yüz bin Hintli'nin, uğruna hayatlarını feda ettikleri gayeyi gerçekleştiremedi. Zira batı ülkeleri bugün hâlâ İslâm ülkelerine hükmetmektedirler. Ortada gözüken tek değişiklik; batının, üzerimizdeki hakimiyetinin dün siyasi ve askeri, bugün ise sınıî ve iktisadî oluşudur.

Batı'nın bu yeni hegemonyası daha şiddetli ve daha barizdir. Öyleki, bugün İslâm devletlerinin gerçekten

bağımsız devletler oldukları söylenemez. Zira İslâm ülkeleri kendilerini savunabilmek için sivil kesimlerde kullanılmak şartıyla kendilerine teknik yardım yapan batı ülkelerinden silah satın almak durumundadırlar. Batı o kadar nüfuzludur ki, istediği zaman meselâ Ahmedû Bel-lo (1966)'yu, kral Faysalı (1975) öldürtebilmekte, Filistin hareketini Ürdün (1971) ve Suriye (1976) eliyle tahrib ettirebilmekte, İran millî kıyamını (1951) bastırabilmekte, yahut da Yahudi'ye karşı çalımli çalımli, "Biz Firavunların çocuklarıyız. Sizin hepinizi denize dökeceğiz" diyen Cemal Abdul Nasırı, düşmanla barışa mecbur edebilmektedir.

2- MUHAFAZAKÂR HAREKETLER

Bu çalışmalar daha ziyade din eğitimi yaygınlaştırmaya yönelikti. Allâme Şiblî Numanî (1857-1914) Leko'nda Nedvetü'le ulemaya bağlı Dâru'l-ulumun inşası esnasında şöyle diyordu: "Başka milletlerin kalkınması, ileriye doğru yönelmekle gerçekleşir. Bizim kalkınmamız ise Hz. Peygamber dönemine ulaşıncaya dek geriye doğru yönelmekle gerçekleşir." Bütün İslâm ülkelerinde bu mantığa uygun olarak sayısız dinî enstitü ve mektepler açıldı. Bu mektepler, müslüman nesle Arapça ve dini ilimler öğretirken hiç olmazsa onları fikrî yönden asrî saadete bağlamayı hedefliyordu. Bu mektepleri kuranlar, buralardan mezun olanların, kendilerini zamanın menfî tesirlerinden koruyabileceklerini umuyorlardı.

Bu hareket, İslâm âleminin her tarafında dinî okullardan oluşan bir ağ kurmaya muvaffak oldu. Bu okul mezunlarının bulunmadığı hiçbir yer kalmadı. Bununla beraber; İslâm düşüncesi ve âklî tekamül yönünden bu okulların başarıya ulaştığı şüphelidir. Bu ve benzeri okul ve müesseselerde görev alanlar okuldan edindikleri çer-

çeve ve görünüm dışına çıkmadılar. Çünkü toplumdan itibar görebilmeleri için ellerindeki sermaye bu çerçeveyi muhafaza etmekte. Dini müesseselerin dışında görev alanlar ise diğer okullardan mezun olanlardan farklı bir durum arzetmediler. Görev alabilmek, bunların ve ötekilerinin tek hedefiydi.

Bu sonucun iki ana sebebi vardır.

-Din eğitiminin öncüleri, din eğitiminin sadece Arapça ve din bilgisine muhhasır olmayıp çağdaş düşünce içinde İslâm'a layık olduğu yeri vermek gerektiğini kavrayamadılar. Dinî mekteplerde yetişen nesil, şüphesiz klasik İslâmî bilgileri öğrendiler, fakat İslâmiyet onların tefekkürlerinin gerçek ve kopmaz bir parçası haline gelmedi. Çünkü bu nesil İslâmiyeti, geçerli çağdaş düşünce seviyesine uygun tarzda okumadı. Bu neslin öğrendiği İslâmiyet, kendilerinin fikri gıdası olacak İslâmiyet yerine, teferruat ve kabuk mesabesindeki İslâmî bilgilerden ibaretti. Bu kabilden temelsiz fikirlerin dünya fikir tufanları karşısında sarsılacağı aşîkârdır.

2- Modern değişmeler, din eğitimi ile ekonominin arasını açtı. Tarihi bir gerçektir ki, herhangi bir eğitim, iktisadî temelden mahrumsa hayatta önemli bir yer işgâl edemez. Eğitimin finansmanı ve mezunların istihdamı şarttır.

3- İHYA HAREKETLERİ

Bu hareketlerin hedefi de İslâmî bir düzen kurmaktır. Bu sahada çalışanlar şunu söylüyorlardı: Müslümanların bu asırda karşı karşıya oldukları bütün problemlerin sebebi, yeryüzünde İslâmî bir idarenin bulunmamasıdır. Şayet biz İslâm toplumunu İslâmî esaslara göre düzenleyebilirsek bütün problemlerimiz, çözülür. Müslümanlar da bu sayede, İslâm'ın doğuşundan itibaren bin

sene boyunca sahip oldukları itibara, devlet seviyesinde tekrar kavuşmuş olurlar.

Bu hareketler, İslâmî prensipleri siyasi tabirlerle açıkladılar. Bu asrın ilk yarısında, çaresiz pekçok müslüman, İslâm için asrın en geçerli sesi olarak bu çağrıya koşular ve kolayca siyaset pazarındaki İslâm çadırında toplandılar. Bu hareketler, İslâm'ın siyasi yönden açıklanmasına dayanıyordu. Fakat birden bire ülkelerindeki gayri islâmî idarelerle çatışma başladı, bu çatışma "karpuzla bıçağın çatışması" gibiydi. Arap diktatörlerden birisi idareyi ele geçirince; siyasi muarızlarını ve kendisine karşı çıkan herkesi mahvedeceğini söylemişti. Müslümanlara hükmeden pekçok kişi bu kabilden kimselerdir. İslâm nizamı kurma peşinde olanlara karşı bunların niyetleri daha da kötüdür. Müslümanlara hükmedenler gerçekten de bu tür İslâmî Cemaatleri, hiçbir yerde bir istikbal vaatetmeyecek şekilde perişan etmişlerdir.

İslâmî idare kurma çağrısı yapan bu hareketlerin bozguna uğramasının suçu sadece siyasi hasımlara yüklenemez. Bu hareketlerin liderleri de bu konuda büyük sorumluluklar taşımaktadırlar. Çünkü, ülkelerindeki müslümanların reylerini almakla iktidar olacaklarını zannederek büyük bir hata işlemektedirler. Bunlar şu tarihi gerçeği unutuyorlar: Hükümetler de çağlarına hakim olan düşüncelere dayandığı ölçüde ayakta kalabilir. Bu asrın fikir yapısı laiklik temeline dayanmaktadır. Dolayısıyla, İslâm'a zıt bu çağdaş düşünce engellerini ortadan kaldırmadan, İslâmî idarenin oturacağı sağlam bir ada (zemin) kurulamaz. (Önce fikrî ve sosyal altyapıyı kurmak gerekir.)

İSLAH HAREKETLERİ:

Bu hareketlerden kastım, siyasi güçlerle doğrudan

çatışmaya girmekten kaçınmayı ve müsait olan diğer sahalarda çalışmayı savunanların hareketleridir.

Ne yazık ki bu hareketler, günümüz dünyasında müslümanların pek ilgisini çekmedi.

Muhammed Abduh, Paris'te otururken (1884) üstadı Cemaleddin Efgânî'ye şöyle dediğini anlatıyor:

“Bizim, Fransız ve İngilizler’le siyasî sahada çatışmamızın kayda değer bir faydası yoktur. Buna mukabil Avrupa ve Amerika’da İslâm’a davet kapısı açıktır. Neden siyasetten uzaklaşıp da eğitim ve tebliğle uğraşmıyoruz?” İhtilâlcî karektere sahip Afgani bu teklife dudak büktü ve şöyle dedi: “Sen ancak bir ayak bağısın.” İslâmî hareketleri gözden geçirdiğimizde, son devirlerde ıslah ve inşâ sahasına ağırlık veren zikre değer bir hareket göremiyoruz. Müslüman liderler, Fars şairinin dediği gibi birtakım romantik fikirler uğruna kendilerini feda ediyorlar. Fars şairi şöyle diyor:

“Zaman sana uymuyor, sen ise durmadan zamanla savaşıyorsun.” Hiçbir müslüman lider, mazlum Hint şairi HÂLÎ’nin şu olumlu tavrına yaklaşmıyordu. HÂLÎ şiirinin bir beytinde şöyle diyordu:

“Rüzgârın estiği istikamete yönel.” (1)

İsimleri kötüye çıkmış olsa da Hindistan’da bu istikamette hareket eden iki misal bulunmaktadır. Bunlardan ilki Seyyid Ahmed Han (1817-1898) ikincisi de Mirza Gulam Ahmed Kâdiyanî (1840-1908)’dir.

Seyyid Ahmed Han diyordu ki; İngiliz idaresi bize bütün siyasî faaliyet kapılarını kapattı. Fakat önümüzde ıslah ve inşâ faaliyetleri için başka açık kapılar vardır. Herhangi bir engelle karşılaşma-

(1) Burada savunulan: Mücadeleyi bırakıp, zamanın her türlü olumsuz şartlarına teslim olmak değil, bilakis mücadeleyi en uygun yöntem ve şartlar için de sürdürmenin daha gerçekçi olacağıdır. (Mütercim)

dan diğer bütün sahaların temeli olan eğitim ve ekonomi sahalarına atılabiliriz.

Mirza Gulam Ahmed ise tebliğ sahasında çalışma imkânları aradı. Hindistan'daki değişik gruplar arasında ve hatta işgâlcı güçler arasında bile tebliğ çalışması için imkânların mevcut olduğunu görüyordu. Çünkü tebliğ, İslâm'ın en büyük hedeflerinden birisiydi. Siyasî faaliyetlerimizle elde edemediğimiz neticeleri bu yolla elde etmemiz mümkündü.

Ne yazık ki bu iki hareket de Müslümanların ilgisi-
ni çekmedi. Bunun iki ana sebebi vardı.

Önder ve halkın zihni, sömürgeciliğe karşı fikirlerle meşgul olmaktan başka bir şey düşünemez hale gelmesi. Sömürgecilerle siyasî savaş çağrısı yapmayanların nazarında "Uşak" sayılıyordu. İş o noktaya vardı ki; bizim önderler, Aligarh İslâm İslâm Üniversitesi eski hocalarından ARNOLD'un "İslâm Daveti" kitabının bile sömürgeci maksatlarla yazıldığını iddia ettiler. Çünkü kitap İslâmiyet'in kılıçla değil, barışa dayalı tebliğle yayıldığını isbat ediyordu.

Bu iki hareketin önderleri, fikirlerini doğru bir üslûpla takdim edemediler. Seyyid Ahmet Han 19. asrın fikirlerini Kur'ân'a tatbik etmek ahmaklığını gösterdi ve kendisini yalnızlığa mahkûm etti. İnsanlar nazarında şâibeli hale düştü. Zira doğru bir davayı isbat için, yanlış delillere dayandı.

Kâdiyânî de benzer hatalar işledi. Harekete geçtiği sıralarda müslüman önderler İngilizler'e karşı cihadla meşguldüler. Ateşli mücahidler, Kadiyânî'nin müslümanları mukaddes cihad meydanından geri çekmek için çalıştığını ileri sürdüler. Kadiyânî de onlara şöyle cevap verdi: "Silahlı cihad daimi ve değişmez şerî bir hüküm değildir." Bunun üzerine âlimler, Kadiyânî'nin İngiliz uşağı

olduğuna dair fetva verdiler. Kadiyânî ise iddiasını desteklemek için bir adım atarak kendisine vahiy geldiğini, her söylediği şeyin, semanın emriyle olduğunu iddia etti. Kadiyânî daha adi ve pervasız bir ifade ile, kendisinin Allah elçisi olduğunu ileri sürdü. Peygamberlik, Hz. Peygamber'in vefatıyla son bulduğuna göre, bundan sonra peygamberlik iddia eden kimse, ümmetin icmaı ile kafir sayılır.

Kadiyânî'nin diğer bir hatası da; taraflar arasında "Mevcut şartlar içinde İslâmî çalışmanın planlanması" konusu görüşülürken Kur'ân ve Hz. Muhammed (SAV)'ın peygamberliğinden sonra peygamberlik konusunda yeni birtakım tefsirlere girişmiş olmasıdır.

İşin başında Seyyid Ahmed Han ve Mirza Gulam Ahmed aleyhtarları haksız iken, işin sonunda Ahmed Han ve Gulam Ahmed çirkin hatalar işlediler. Neticede ümmete "kâfir, fasık" fetvasından başka bir şey kalmadı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

21. ASIRDA İSLÂMİYET (1)

News Week Dergisi 18 Şubat 1974 tarihli özel bir araştırmasında şunları yazmıştı:

“İslâm ordusu miladi yedinci asırda Muhammed’in (SAV) davasını yaymak için Arap Yarımadası’na hakim oldu. Bu tarihten itibaren müslümanlar ilk defa olarak şimdi de böyle bir başarıyı elde etmiş bulunuyorlar. Bir zamanlar bütün yollar Roma’ya çıkarken şimdi de Riyad’a çıkıyor. Zira batı ülkelerinin temsilcileri asrın yeni Kârûnu Faysal (1906-1975)’la görüşebilmek için Riyad’a akın ediyorlar.

Amerikan dergisinin araştırma yazısı şu cümlelerle sona eriyordu:

“Nihayet dağ Muhammed’e geliyor.”

Bu sözün gerisindeki mânâ şuydu: Haçlı saldırıları sonuçsuz kalınca, Hristiyan batı ülkeleri “manevî haçlı seferleri” başlattılar. Bu haçlı seferlerinin hedeflerinden birisi de, İslâm dini hakkında şüpheler uyandırmak ve Hz. Peygamber (SAV)’ın sahte bir peygamber olduğunu ileri sürmektir. Hz. Peygamber (SAV) hakkında uydurdukları yalanlardan birisi, batı edebiyatında darb-i mesel haline gelmişti. Fransis Bacon (1561-1626) “cesaret” başlıklı makalesinde bu yalanı şöyle dile getiriyordu:

Şüphesiz cesur bir kişi, defalarca Muhammed’in mucizesi gibi mucizeler getirebilir. Bir keresinde Muhammed insanlara; dağı çağırıp mutlaka huzuruna getirebi-

(1) Bu bölüm “Risale” mecmuasının Ocak 1978 sayısından alınmıştır. (Mütercim)

leceğini iddia etti. Bu mucizeyi görebilmek için herkes toplandı. Muhammed, huzuruna gelmesi için defalarca dağa seslendi, dağın, yerinden kıpırdamadığını görünce de utanmadan şöyle dedi: “Dağ Muhammed’e gelemese Muhammed dağa gidebilir.”

Günümüz dünyasında çok süratli gelişmeler olmaktadır. Vaziyete derinlemesine bakacak olursak bu gelişmeler, Amerikan dergisinin alay tarzında söylediği “Nihayet dağ Muhammed’e geliyor” sözündeki istikamete doğrudur.

KAVGADAN UZAK DURMAK

İslâm’ın fikir inkılabı lokomotif gibidir. Allah (cc) uygun şartlar yaratarak lokomotifini ortaya çıkaracaktır ki, kul-ları vagonlarını bu lokomotive bağlasınlar. Beşerî bir topluluk, ilâhî projeyi gerçekleştirmek istikametinde biraraya gelse, fikrî İslâm inkılab hareketi ortaya çıkar. Miladî yedinci asırda ortaya çıkan İslâm inkılabı bu çeşitten bir inkılabtı. Peygamber’i destekleyen Ensar ve Muhacir topluluğu hep birlikte bu ilâhî projeyi gerçekleştirmeye katılmışlardı. Bu muazzam inkılabın tesirleri yeryüzünde bütün canlılığı ile devam etmektedir. Burada İslâm inkılabını başarıya götüren unsurlardan bir tanesini belirtmek istiyorum. Çok defalar kesin neticeye götüren bu unsur; heyecanları körükleyip, geçmiş hizmetleri berbat eden husûmet tahriklerinden, özellikle de siyasî husûmet tahriklerinden uzak durma tavrıdır.

İslâm Tarihi, onbirinci hicrî senede buna benzer zor bir durumla karşı karşıya kaldı. Hz. Peygamber’in vefatından hemen sonra halife seçimi meselesi kızışınca Ensar, Sa’d bin Ubade’yi kendilerine başkan seçmek istediler. Pek tabii olarak ensar, hilafetin kendi hakları olduğuna inanıyorlardı. Zira bütün Arap Yarımadası’nın düşmanlığına rağmen Muhacirler’i barındırmışlar, İslâm için servetlerini harcamışlardı. Din uğrunda hanımları dul, çocukları yetim kalmıştı. Fakat Muhacirler’in bu konuda kendilerini desteklemediklerini görünce “Bir başkan bizden, bir başkan da sizden olsun” diyerek hilafeti iki grup arasında taksim fikrini ileri sürdüler.

Bu durum son derece nazik bir durumdu. Şayet bu ihtilaf devam etseydi, kılıçlar çekilir, iki grup birbiriyle savaşılabirdi. Böylece İslâmiyet de hicrî onbirinci asırda sona ermiş olurdu. İhtilaf uzayınca Hz. Ebu Bekir söz alıp hassas bir noktaya temas etti. Bu şartlarda Araplar Kureys'in dışında bir başkan kabul edemezlerdi. Zira onlar, başkanlığı sadece Kureyşliler'de görmeye alışmışlardı. ⁽¹⁾ Ensar bu nazik siyasî durumu takdir edip, isteklerini geri aldılar ve muhacirlere tâbi olmayı kabul ettiler. Sonuna kadar da hilafet meselesini körüklemekten uzak durdular. İçlerinde bu duruma razı olmayıp halifeye biat etmeyen sadece Sa'd bin Muaz çıktı. Fakat Sa'd de halifeye karşı baş kaldırıp hak iddiasına kalkışmadı. Medine'den Şam'a göçerek ölünceye dek bu konuda susmayı tercih etti.

İşte Ensar'ın bu siyasî fedakârlığı; İslâmiyet'in dar bölgeden çıkıp günümüze kadar evrensel çapta yayılıp devam etmesinde en büyük amildir. Şayet demokratik seçim üslûbunda ısrar etselerdi müslümanlar birbirlerine girer, İslâmiyet de Arap Yarımadası dışına çıkmazdı.

Yedinci asır İslâm asrı olduğu gibi yirminci asır da topyekûn İslâm asrı olabilirdi. Zira Cenab-ı Hak bize bu asırda eskisinden daha güzel fırsat ve şartlar bahşetmişti. Fakat müslümanlar, bütün bir asrı faydasız siyasî çekişmelerle heder ettiler. Herhangi bir grup veya zikre değer bir fert bile Cenab-ı Hakk'ın önümüze çıkardığı imkânlardan müsbet şekilde istifade cihetine gitmedi. Bugün yirminci asrın sonuna yaklaşmış bulunuyoruz. Birçok imkânlar yaratan Cenab-ı Hak, hâlâ kullarından vagonlarını ilahî lokomotiflere bağlamalarını beklemektedir. İstikbalin bütün gelişmeleri bu fırsatları ne şekilde değerlendireceğimize bağlıdır. Şayet tavrımız müsbet olursa

(1) Tehzib-i Sireti İbn Hişam 2/159 Kahire 1374

yirmi birinci asır “İslâm çağı” olacaktır. Fakat içimizde bu müsbet tavra “Evet” diyecek çıkmazsa o zaman Cenab-ı Hak’kın; davasını haykırmak için insandan başka bir varlığı seçip çıkarmasına şaşmamak gerekir. Böyle bir durumda da artık saadetimiz için herhangi bir yol kalmamış demektir. Zira insanın yapması gerekeni insandan başkası yaparsa o zaman bu, Allah’ın insanlara güveninin kalmadığını ifade eder. Hakkı haykırmak için “Dabbetül-Arz” çıkar ⁽¹⁾ işte o vakit saadet değil felaket vakti olur. Yeryüzü alt üst olur. Yem yeşil yeryüzü, insandan arınır ve ebedî zillet ve alçaklık şeklinde duman ve ateş dünyasına döner. İnsanlar ilahî görevleri ihmal edince kıyametin kopması kaçınılmaz olur.

KÖLELİĞİN SONA ERİŞİ

Haçlı saldırıları (1096-1271)’nın sonuçsuz kalması neticesinde “manevî haçlı seferleri” başlatan Hristiyan Avrupa ülkeleri bu yolla birtakım kazançlar elde ettiler. Bu sayede Endülüs’teki ilmî araştırmalar yavaş yavaş Batı ülkelerine intikal etti. Neticede ilim ve sanayi inkılabı gerçekleşti. Batı ülkeleri, elde ettikleri ilmî ve pratik güçlerle donanınca bütün İslâm ülkelerine hakim oldular. Bu hakimiyet Osmanlı donanmasının devre dışı kalması ve 1799 yılında Sultan Tibu’nun şehit edilmesiyle zirveye ulaştı.

Fakat Cenab-ı Hak, bu ilmî inkılabın bünyesinde Batı ülkelerinin çıkarları aleyhine kullanılabilecek birçok âmiller ortaya çıkardı. Bu âmillerden birisi de olayların araştırılmasında “İlmî metod”un kullanılır olma-

(1) Kıyamet’in büyük âlemlerinden olan “Dâbbetül- Arz”la ilgili olarak Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır. “Onlar hakkındaki söz gerçekleştiği zaman, bunlar için bir “dâbbe” çıkarırız ki; bu, onlara insanların âyetleri-mize kesin bir iman getirmediklerini söyler.” (Neml/82)

sıdır. Bu metod Thomas Carleyle (1795-1881)'la başlayan "Şarkiyat İlmi"nin doğmasına sebep oldu. İlmî metod, "Mukaddes Hile (pious Fraud)" nazariyesini iptal etti. Bu nazariyeyi İslâmî hakikatleri çarpıtmak ve esası olmayan birtakım hurafeleri İslâm'a mal etmek için uydurmuşlardı. Böylece ilim, "Mukaddes Hile"ye dayalı eski şarkiyatçılığı iptal etti.

İlmî devrim, başkalarının topraklarını işgâl ve sömürge sistemini fikrî yönden ortadan kaldıran milliyetçilik ve demokrasi nazariyelerini de gündeme getirdi. "Yerli otorite" ve "Millî hükümet" nazariyeleri, Batı'dan, işgâl edilmiş sömürge ülkelerine de intikal etti ve bağımsızlık hareketlerinin fikrî silahı oldu. Bilahare sanayi devriminin ortaya çıkardığı iki dünya harbi, Batı'nın "kuvvet mantığını" sildi, Asya ve Afrika ülkelerini Batı'nın boyunduruğundan kurtarıcı şartlar doğurdu.

Birbirini takibeden bu değişmelerin sonuncusu da; sanayi ülkeleri için insan vücudundaki damarlarda dolaşan kan mesabesinde olan petrol gücünün, Araplar'ca farkına varılması olayıdır. Petrol gücü Batı ülkelerinin, siyasî hakimiyetleri son bulsa da devam edecek olan iktisadî hakimiyetlerini de sona erdirdi. Cenab-ı Hak müslümanlara, sanayi yönünden geriliklerine mukabil üstün bir güç bahsetti. Bugün bu petrol gücü karşısında sanayi ülkeleri savunma pozisyonunda bulunur hale gelmişlerdir. (1)

İSLÂM GERÇEKÇİLİĞİ

Modern çağın ortaya koyduğu mühim bir olay da; öteki dinlerin aksine, ilmî gerçeklerin İslâmiyet'in gerçekçi bir din olduğunu desteklemesidir. Modern geliş-

(1) Yazarın bu makaleyi yazdığı yıllarda dünyada önemli bir petrol krizi

yaşanmıştı. Bilhassa sanayileşmiş ülkeler petrol önünde adeta dize gelmişlerdi. İsrail'i destekleyen ülkelere karşı uygulanan petrol ambargosu batıyı felce uğratmıştı. Ne yazık ki bu hareketi başlatan Kral Faysal bir komploya kurban gitmiş, zamanlada petrol, İslâm ülkeleri lehine güçlü bir silah olma özelliğini kaybetmiştir.

Petrolün her zaman bir tehdit unsuru olarak kullanılması doğru değildir. Zira direkt tehdit tersine dönebilir. Petrolün asıl gücü, kendisinden elde edilen sermayenin, sanayileşme ve İslâmı müsbet tarzda tanıtıp yayma faaliyetlerinde kullanılmasıdır. Maalesef petrolden elde edilen milyarlarca dolar ya gayri meşru yollarda çarcur edilmekte veya yabancı bankalarda İslâm ülkeleri aleyhinde değerlendirilmektedir. Allah'ın müslümanlara ihsan ettiği bu nimeti müsbet yolda değerlendirememin vebali, herhalde İslâm âleminin içinde yaşadığı zilletle ödenmektedir. (Mütercim)

melerin bu yönünü “Tarihi gerçekçilik” (Historical Credibility) olarak tanımlamak mümkündür. Tarihin ışığı altında günümüz dinlerini araştıran modern araştırmacı, tarihî açıdan dinler arasında makul ve muteber olan tek dinin İslâmiyet olduğunu görür. Diğer dinlerin hepsi de tarihçiler açısından efsaneden öte bir şey değildir. İslâmiyet’ten sonra en yeni din Hristiyanlık olmasına rağmen, İnciller’in dışında Hz. İsa hakkında tarihî bir belge yoktur. Bizim inancımıza göre Hz. İsa şüphesiz büyük bir peygamberdir. Fakat tedvin edilmiş tarih açısından Hz. Mesih’in “Tarihi bir şahsiyet” olarak kabul edilebilmesi için normal tarih anlayışı açısından yeterli tarihî belgeler mevcut değildir.

On sekizinci asrın sonundan ve hatta yirminci asrın başından itibaren birçok Batılı tarihçi ve araştırmacı Hz. İsa’nın varlığını inkâr etmektedir. Zira tahrif edilmiş İnciller dışında Hz. İsa’nın, bahsedilen çağda yaşadığına dair ortada tarihî bir vesika yoktur.

Gerçi yirminci asrın ikinci yarısından sonra Hz. Mesih’in isim ve hallerinden kısaca bahsedilen eski tarihe ait bazı belgeler elde etmişlerdir. Fakat bu belgeler de Hz. İsa’nın hayatına dair tarihî bir çerçeve çizmeye kâfi gelmemektedir. Öyle ki; Britanya Ansiklopedisi bile son baskısında şunları söylemektedir: “Hz. İsa için gerçek bir hayat hikâyesi yazmak oldukça zordur.” (1) Fakat Hz. Muhammed (SAV)’ın hayatına gelince; bütün tarihçiler itiraf etmek zorunda kalmışlardır ki: “Hz. Muhammed tam olarak tarihin aydınlığı içinde dünyaya gelmiştir.” (2)

Modern gelişmelerin diğer yönünü de “İlmî gerçekçilik” (scientific credibility) olarak değerlendirmek

(1) Britanya Ansiklopedisi 1/145 1977 baskısı.

(2) Amerika Ansiklopedisi 19/292 1961 baskısı.

mümkündür. Ortaya çıkarılan son ilmî gerçekler ışığında, İslâm'ın dışındaki diğer dinler incelendiğinde; bu gerçeklerle dinlerin inançları arasında derin zıtlıkların mevcut olduğu gözükür, hali hazır durumları itibariyle bu dinlerin doğruluğuna inanmak mümkün değildir. Burada, ilmî gerçeklerle bu dinlerin karşılaştırılması halinde ortaya çıkan bir misali sunmak istiyorum:

Amerikalı âlim Walter Oscar Lundberg şöyle diyor:

“Bilgin kimse, başkalarıyla karşılaştırıldığı zaman Allah gerçeğini kavrama özelliğiyle imtiyaz eder. Tabiat ilimleriyle uğraşan kimsenin yerine getirmek durumunda olduğu temel prensip Allah'ın varlığından haber vermektir.” Buna rağmen tabiat ilimleriyle uğraşanlar neden Allah'ın varlığını tanımıyorlar?

W.O. Lundberg bu soruya şu cevabı veriyor: “Hristiyan toplumlarda gençlere iyiden iyiye ilah suretinde yaratılmış insan fikri yerine, insan suretinde yaratılmış ilah fikri telkin edildi. Genç dimağlar, ileriki dönemlerde tabiat ilimlerini okuduklarında; Allah'ı, tersine çevrilmiş, zayıf bir insan şeklinde ifade eden düşünce tarzının saçma olduğunu anladılar. Neticede geleneksel inançlarla ilmin arasını bulmak mümkün olmayınca Allah fikrini kesin olarak reddettiler.”⁽¹⁾

Ama İslâm ise ötekilere benzememektedir. İslâmî prensipler ilmin bütün gerçekleriyle uyusmaktadır. Modern ilme “İslâm felsefesi” gözüyle bakmak mümkündür. Bu durum “İslâm gerçekçiliği”ni ortaya koymaktadır. Şayet İslâm, diğer eski dinler gibi tahrife uğramış veya sağlam bir kaynaktan fışkırmamış olsaydı ilmî gerçeklerle çatışardı.

(1) Monsma Evidence of God in an Expanding Universe.

YENİ İMKÂNLAR

Modern çağda iki şey birden ortaya çıktı. Bunlar; fikir hürriyeti ile, haberleşme vasıtalarının gelişmesidir. Komünist blok dışında fikir hürriyeti, yeryüzünde temel insan haklarından sayılır hale gelmiştir. (1) Hindistan hükümeti sıkı yönetim döneminde (Haziran 1975-Mart 1977) fikir hürriyetini ortadan kaldırmış, fakat bu karara karşı meydana gelen muazzam tufan, sıkıyönetim ilanını takip eden senede yapılan genel seçimlerde hükümeti silip süpürmüştür.

Fikir hürriyetiyle birlikte ortaya çıkan diğer bir olay da; herhangi bir fikri, süratle dünyanın her tarafına yayabilen matbuat olayıdır. Hz. İsa iki bin sene önce Filistin'in Nâsıra köyünde dünyaya gelmişti. Büyük bir insan ve yüce bir peygamberdi. Fakat mesajı, mahallî hudutların dışına zorlukla çıkabildi. Bugün ise herhangi bir kimse, modern haberleşme vasıtalarını kullanarak aynı anda bütün dünyaya seslenebilmektedir.

Bu imkânlar bize birçok fırsatlar ve yeni yeni kapılar açmıştır. Böylece yöneticilerle siyasî kavgaya tutuşmamak şartıyla, tarihte eşi görülmemiş genişlikte İslâm'ı yayma imkânı doğmuş olmaktadır. Modern vasıtalar, İslâm davetçilerine bir anda bütün dünyaya hitap etme ve ilahî mesajın her tarafa ulaşma imkânını sağlamaktadır. Yeryüzünde bu mesajı duyamayan kulak, gerçekleri görmeyen göz kalmamaktadır.

(1) Günümüzde komünist blokta da tabular yıkılmakta, fikir hürriyetinin önündeki engeller birer birer ortadan kalkmaktadır. Esaret ve baskının sembolü olan "Utanç Duvarı" bizzat komünizmin mahkûmları tarafından yıkılmış, insan iradesine ipotek konulamayacağı bir kere daha en canlı şekilde ilan edilmiştir. (Mütercim)

FİKRÎ ALT YAPI

Siyasî mânâda İslâm devrimî çağrısına dayanan yeni hareketler, taraftarları ne kadar samimi olurlarsa olsunlar işi karıştırmışlar, vaziyeti berbat etmişlerdir. Siyasî bir devrim, öncelikle sağlam bir fikir tabanına muhtaçtır. Fikrî altyapı açısından İslâmiyet lehine uzun zamandır imkânlar çoğalmıştır. Müslüman önderlere sadece bu imkânları müsbet faaliyetlere çevirme işi düşmektedir. Fakat onlar hiç gereği yokken siyasî cepheler açarak İslâmiyet'in önüne birçok engeller çıkardılar. Yirminci asırda siyasî plandaki İslâmî hareketler olmasaydı bugün İslâmiyet'in siyasî imkânları daha çok olacaktı desem mübalâğa etmiş sayılmam.⁽¹⁾

Hint kurtuluş hareketinden bir misalle bunu izah edelim. Eski zamanlarda siyasî ve idarî faaliyetler sadece "kral sarayı"nın tekelinde görülürdü. Kuvvet ve ka-

(1) Vahiddüddin Han'ın, İslâmî çalışmaların siyasi sahaya kaydırılmasına bu derece karşı oluşunu haklı çıkaracak birçok tarihi misaller vardır. Belli bir alt yapı, güç ve organizasyon olmadan, slogan seviyesinde ve kendi tabiriyle "karpuzla bıçağın savaşıması" şartları içinde iktidar mücadelesine girişmek bir nevi intihar sayılır. Yakın tarihte Mısır ve Suriye gibi ülkelerde bu acı tecrübeler yaşanmıştır. Fikir hürriyeti ve demokrasi olmayan zorba rejimlerde, yeterli şartlar hazırlanmadıkça, mevcut birikimi heder edecek ve istikbaldeki hizmetleri baltalayacak maceralara kalkışmak hamakattır.

Ancak demokrasi ve fikir hürriyeti olan toplumlarda politika, "itham, tehdit ve düello" uslubu içinde değil, İslâmî nezaket ve derinlik içinde ele alınıp değerlendirilirse, İslâm lehine müsbet bir imkân olabilir. İslâmiyet, hayatın her sahasını kapsadığı gibi, İslâmî faaliyetler de hayatın her kesimini içine almalıdır. Sadece politik organizasyonla ulaşılabilecek hizmet sahaları da vardır. Önemli olan hizmetteki usluptur.

İslâm'a hizmet için yürütülen siyasi çalışmalarda liderlerin söz ve davranışlarını dini nasslar gibi göstermek, şahısların zaafılarını İslâm'a bulaştırmak, müslümanları sadece partiye rey verenlerden ibaret saymak gibi yanlışlıklardan uzak olunmalıdır. Biz toplumun tamamına talibiz. Hizmet ve hitap sahamızı kendi elimizle daraltmak akıl kârı değildir. (Mütercim).

bıliyetle sarayı ele geçiren, “biricik otorite” olurdu. İngilizler, sanayi inkılabının verdiği imkânlarla Hindistan’a buna benzer şartlar içinde girdiler. Moğol padişahı Babur 1546 yılında modern toplarıyla Hindistan’ın kuzeyini işgâl etti. İngilizler de 1857’de makina gücüyle donanmış olarak Hindistan’da tam hakimiyet sağladılar.

Fakat İngilizler’e maddî güç sağlayan modern ilim, eski fikir tabanını değiştiren yeni sosyal ve siyasî ilimler de beraberinde getirdi. Bu ilimler, tek otorite fikrini değiştiren demokrasi ve cumhuriyet fikirlerini doğurdu. Aynı zamanda, bir milletin diğer bir millete hakim olabilmesine karşı olan “milliyetçilik” düşüncesinin doğmasına sebep oldu. Böylece Hindistan’a hakim olan Batılı güçler, bizzat kendi ülkelerinde gelişen bu milliyetçilik akımlarıyla, eskiden kendilerine Hindistan’a hakim olmayı sağlayan imkânı da kaybetmiş oldular.

Yirminci asrın ilk yarısında Hindistan’ın bağımsızlığı için bilenler, bu fikir tabanını kullanmaktan gafil davrandılar. S. Tşandra ve Şeyh Mahmut Hasan (1851-1920) gibi binlerce kişi, bağımsızlık uğruna hayatlarını feda ettiler. Fakat Hindistan’ı bağımsızlığa kavuşturamadılar. Bunun sebebi; kendilerinden fevkalâde güçlü düşmanlarla savaş alanında karşı karşıya kalmalarıdır.

Mahatma Gandhi (1869-1948) ise şartları derinlemesine inceleyip başarısızlığımızdaki sırrı kavrayan ilk şahıstır. Batı’yı incelemesi ona, dünya siyasî tarihinin yeni bir döneme girdiğini gösterdi. İngilizler’in, kendilerine hakimiyet sağlayan fikrî avantajları kaybettiklerini sezdi. Fakat bizim şiddete dayalı metodumuz yeni alt yapı imkânlarını kullanmamıza engel oluyordu. Şayet sömürgecilikle silahlı mücadelenin doğurduğu teferruat meseleleri bir tarafa bırakabilseydik cumhuriyet ve milliyetçilik fikirleri güç kazanacak, İngilizler’in hiçbir dayanağı kalmayacaktı.

Gandi, rakiplerini yenip Millî Kongre Partisi'nin lideri olunca; Hindistan'ın bağımsızlığının şiddetle değil, pasif direnişle sağlanacağını ilan etti. İşte bu ilan, İngilizler için, yarım asırdır Hindistan'da cereyan eden silahlı çatışmaların hepsinden daha tehlikeliydi. Şiddete karşı şiddet kullanma hususunda ellerinde bir sürü haklı delil ve gerekçeler vardı. Fakat bu silahsız pasif direniş nasıl karşı koyacaklarını bilemiyorlardı. Pasif direniş hareketinin başladığı sıralarda Hindistan'daki bir idarî birimin İngiliz yöneticisi bu direnişle karşılaşınca hükümetine şu telgrafı çekmişti: "Pençesiz kaplan (Gandi)'ın nasıl öldürüleceğinin bildirilmesi rica olunur."

Şiddet ve silahlı çatışma sona erince fikrî unsurlar rol oynamaya başladı. Milliyetçilik ve demokrasi fikirleri, İngilizler'in ayakları altından halıyı çekmeye başladı ve neticede ülkeyi terke karar verdiler. İşte bu, şiddet yoluyla kaybettiklerimizi silahsız direnişle kazanmamızdır. (1)

Bugün İslâmiyet de buna benzer bir durumla karşı karşıyadır. İslâmî silkiniş için dünyanın muhtelif yerlerinde alabildiğine hızlı siyasî faaliyetler vardır. Fakat İslâmî faaliyetlerin verimsizliğine sebep olan da, yöneticilere rakip olma tavrıdır. Yöneticilerle İslâm arasındaki bu çatışma yüzünden bu çağın İslâmiyet lehine ortaya çıkardığı imkânlardan istifade edilememektedir. Şayet biz İslâmiyet'i, siyasî rakip olmaktan uzak tutabilirsek, önümüzdeki bütün suni engellerin ortadan kalkacağını göreceğiz. Şayet müslüman güçler İslâmiyet'i "müsbet" ta-

(1) Ülkelerini İsrail işgalinden kurtarmak için yıllarca silahlı terör eylemlerini sürdüren Filistinliler de bugün aynı noktaya gelmişler, başlattıkları silahsız direniş hareketiyle dünya efkârı umumiyesinde davalarına haklılık kazandırmışlardır. Devlet terörünü temsil eden İsrail ise bu direniş karşısında şaşkına düşmüş, Filistinliler'le barış görüşmelerini başlatma noktasına gelmiştir. (Mütercim)

vırlar içinde değerdendirsele, modern imkânlar İslâmiyet lehine bir atmosfer meydana getirecektir. Bu durumu garip karşılayanlar, dün olduğu gibi bugün de, savaş yerine barışı tercih etmenin, fethi mubin (apaçık bir zafer) olduğunu pek kısa zamanda göreceklerdir. (2)

(2) Yazar burada, hicretin altıncı yılında Mekke müşrikleriyle yapılan Hudeybiye anlaşmasını kastetmektedir. Hz. Peygamber (S.A.V)'in ilk bakışta müslümanların aleyhine gözükse bile, müşriklerle on senelik barış akdi imzalaması gerçekten de İslâmiyet'in lehine olmuştur. Müşriklerin anlaşmayı bozmalarına kadar ki iki senelik barış döneminde İslâm'a girenlerin sayısı, Hudeybiye'den önceki on dokuz senelik dönemde İslâm'a girenlerden daha fazla olmuştur. Kur'an-ı Kerim, Hudeybiye barışını "Fethi Mübîn" olarak tanımlamıştır. (Mütercim)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HALİMİZ ÇAREMİZ (1)

Bugün müslümanlar her yerde sömürgeciliğin kurbanları olarak perişan vaziyettedirler.

Mazide çok parlak bir medeniyete sahip oldukları, günümüzde de dünyanın ikinci büyük dini çoğunluğunu teşkil ettikleri halde müslümanları bu acıklı hale düşüren nedir?

Dillerimiz hep başkalarını suçlamakla meşgul. Hint müslümanları, çoğunluktaki Hindular'a, Araplar Yahudiler'e, Afrikalı müslümanlar da durmadan Hristiyanlar'a lanet yağıdırıyor.

Fakat her an sorulacak soru şudur: Bu durum niçin meydana geldi? Müslümanlar cihana bin sene hükmettiler. Bugünkü zelil hayata nasıl düştüler? Bozgun ve çöküşlerinin asıl sebebi, müslümanların zayıf oluşudur. Perişanlığımızın altında yatan acı gerçek budur.

Bu dünya, savaş ve mücadele dünyasıdır. Harp ve mücadele varken ağlamanın faydası yoktur. Bozgun, savaşta zayıf düşenin kaçınılmaz âkibetidir. Nübüvvetin bağışlangıcında Arap ve acem, top yekûn bu davaya düşman kesildi. Fakat bunlar düşmanlık yaptı diye İslâm yıkılmadı.

Modern çağın bize verdiği fırsatları kaçırıp da durmadan ağlamaya, bağırıp çağırmaya devam eder ve habire başkalarını suçlar durursak bu halimiz, bizim sadece mağlubiyetle değil, aynı zamanda hamakat ve baskı ile de karşı karşıya olduğumuzu gösterir.

(1) Bu bölüm, yazarın "El-İslâmü Ve'l-Asru'l-Hadis" adlı eserinden alınıp tercüme edilmiştir. (Mütercim)

Bizim kötü talihimizi değiştirecek tek şey vardır. O da kendimizi güçlendirmektir. Gerçekten biz başkaları önünde zayıfız ve bundan dolayı da mağlubuz.

Peki nasıl güçleniriz? Kur'ân-ı Kerîm bu soruya şöyle cevap veriyor: “Gücünüzün yettiği kadar, hem sizin hem de Allah'ın düşmanlarını korkutacağınız kuvvet ve cihad atları hazırlayın.” (1)

Kuvvetten maksat “korkutucu kuvvet”tir. Bu ilâhî emir, korkutucu vafına sahip her türlü silahı içine almaktadır. Bu âyeti kerimenin de belirttiği gibi hedefimiz, caydırıcı her türlü silaha sahip olmaktır. İşte o zaman İslâm bu asırda azamet ve itibarına tekrar kavuşacaktır.

Bu asır, “değişmeler” asrıdır. “Kuvvet mefhumu”-’da dahil bugün her şey değişmiştir. Artık kılıçlar, mızraklar, atlar “kuvvet” sayılmamaktadır. “At kuvveti”, “Beygir gücü”yle ölçülen “motor” kuvvetine inkılap etmiştir. İlim ve teknoloji, kuvvet ve ilerlemenin sembolü haline gelmiştir. Eskiden bir kişi her şeye hükmedebiliyordu. Fakat şimdi durum değişti ve çeşitli hakimiyet unsurları ortaya çıktı. Çeşitli güçler bu unsurları kullanmada önemli rol oynamaktadır. Eskiden hükümet en büyük güçtü, şimdi ise sanayi ve ekonomi, bugünün ölçülerine göre en büyük iki güçtür.

Modern çağ, bazı grup ve milletlerin hakimiyetlerini destekleyen yeni bir kuvvet ortaya çıkarmıştır. Eski den mevcut olmayan ve son derece de müessir olan bu kuvvet “Neşriyat” kuvvetidir.

Halihazırdaki bedbahtlığımız, bu asırda ortaya çıkan değişmelerden habersiz oluşumuza ve bu değişmelerin ortaya çıkardığı yeni güçlere sahip olamayışımıza

(1) K. Kerimi Enfal: 60

dayanmaktadır. Sözgelimi; geçen yüz sene zarfında İslâm âlemi lehine yapılan bütün hareketlerin tek hedefi vardı. O da Batı'nın sömürgeci güçlerini koymak ve istiklale kavuşmaktı. Bu gaye uğruna nice vakitler, mallar ve canlar harcadık, aşağı yukarı da istediğimizi elde ettik, fakat bugün müslümanlar, dünkü hürriyet mücahitlerinin arzu ettikleri mevkiye çıkabildiler mi? Bu sorunun cevabı koskocaman bir "hayır"dır. Hint müslümanları sayısız fedakarlıklardan sonra İngiliz "boyunduruğundan" kurtuldular. Fakat bugün çoğunlukta Hindular'ın boyunduruğu altındadırlar. Birçok Afrika ülkesinde müslümanlar hürriyetin bedelini, akıttıkları temiz kanlarla ödediler, ama ne yazık ki, bugün gayri müslimler, ilmî ve ekonomik üstünlükleri sayesinde bu müslümanlara hakim durumdadırlar. Dünyayı dolduran Vâveyla içinde bazı Arap devletleri sömürgecilerden ebediyyen kurtulduklarını ilan ettiler, fakat gel gör ki, bu devlet çok kısa zaman sonra yeni bir sömürgeciliğin avı oldular.!

Asıl söylemek istediğim şudur ki; her şey değişirken İslâm devletlerinin vaziyeti değişmedi. Bizler "hürriyet" aşkımıza rağmen gerçek mânâda bu "hürriyet"ten faydalanamadık. Avrupa, üstün ilim ve tekniği ile İslâm devletlerini kuşatmış, işine gelecek şekilde hükümetleri değiştirmeye veya yerinde tutmaya varacak derecede istediğini yapmaktadır.

Burada programımızdaki hataya ışıktutmak üzere bizim dışımızdan iki misal sunacağız.

Japonya İkinci Dünya Harbi'nde yerle bir oldu. Müttefik devletlerin bombaları Hiroşima, Nagazaki, Tokyo ve diğer Japon şehirlerini altüst etti. Bilahare Amerikan ordusu Japonya'yı işgal etti. Halihazırda Amerika, harpten sonra iki devlet arasında varılan anlaşma gereğince Japonya'nın savunmasından birinci derecede

sorumlu devlettir.

Japonya'da harpten sonra yeni bir hayat başladı. Haddizatında şarkın tabîî mizacı, Amerika'nın işgalci varlığına karşı siyasî bir mücadele başlatmayı gerektirir. Çünkü bizdeki siyasîler önce "sömürgecileri kovmak, vatan için yapılacak hayırlı işlerin ilk şartıdır" derler. Fakat Japonlar başka bir yol seçtiler. Önce Amerikan işgalini görmezlikten geldiler. Bütün güçlerini vatani yendiden kurmaya yönelttiler. Eğitime büyük önem verdiler. Öyleki; öğretmenlerin maaşı bakan maaşı, yetkileri de bakan yardımcısı seviyesinde idi. Neticede Japonya pek kısa bir zaman içinde eğitim sahasında dünyanın en ileri devleti oldu. Demir rezervleri yoktu. Fakat eğitilmiş halk, kırık bir çiviye veya jileti bile zayi etmedi, her bir demir parçası faydalı yeni bir şekle gelmek üzere fabrikaya yollandı. İmar hareketi muntazam şekilde yürüdü ve yıkılan şehirler dünyanın en büyük ticaret ve sanayi merkezi haline geldi. İlim ve teknoloji o seviyeye ulaştı ki; Japon malları serbest pazarlarda Amerikan mallarıyla rekabet eder hale geldi.

Japonlar, Amerikan işgal belâsını koruyucu bir şemsiye olarak en güzel şekilde değerlendirdiler ve bütün imkânlarını, vatanlarını onarmaya yönelttiler. Çeyrek asır geçmeden ilim, terakki ve iktisadî güç bakımından dünyanın birçok devletlerinden daha ileriye gittiler. Bütün bunlar tamamlanınca da Amerika'yla görüşme başladı. Japonlar'ın isteği, Japon menfaatlerine uygun düşen ve zaten önceden kazanılmış olan bir hakkın ilan edilmesiydi. Çünkü bu konuda çağın ve zamanın kendilerine tanıdığı bütün kuvvet ve imkânlarını seferber etmişlerdi. Japon hariciye bakanının Okinava Adası'nı ilk ziyaret edişinde, "Yakında Amerikan kuvvetleri Japon toprağından çekilecektir" sözü bütün dünyada bomba tesiri yapmış ve gerçekten de Amerika Japonya'yı bo-

şaltmışı.

Japon misali; çağın esprisinden tamamen uzak olan bizim programımıza mukabil, Japonlar'ın çağın esprisine tamamen vakıf olduklarını göstermektedir. Bizim, dünya haritasında layık olan yerimizi alamamamızın sırrı budur, Japonya, şahsî gayreti sayesinde bizim bir asırdan fazla bir zamandır ulaşmak için çabaladığımız, fakat bir türlü ulaşamadığımız mevkiye çeyrek asırda ulaşmıştır.

Japonya örneği ve şartları, müslümanların çoğunlukta olduğu her memleket için geçerlidir. Üstelik Japonlar sadece kendi güçlerini kullanarak gayri müsait bir arazi üzerinde kalkınma ve hakimiyetlerini kurmuşlardır. Biz ise başkasının değneğine dayanarak yürüten acizler olmaya devam ettik. Bizim "kahramanlık" ise, Batı'nın mal ve fikirleriyle geçinen tüketici bir toplum olmamızı sağlamaktan başka bir işe yaramadı.

Şimdi de gayri müslim ülkelerde azınlık halinde yaşayan müslümanlara ibret olması için "Yahudi" misalinin ele alacağız.

Yahudiler iki yüz milyonluk Amerika'da nüfusun sadece yüzde üçünü teşkil ederler. Gayet tabiidir ki, onlar bu yüzde ile Amerika'da kendileri için bir devlet kuramazlardı. Bundan dolayı herhangi bir siyasî parti de kurmadılar. Fakat güçlü tesir ve hakimiyetleriyle Amerika'nın iplerini ellerinde tutmaktadırlar. Özel veya genel mânâda Amerikan hayatında Yahudi tesirinin dışında herhangi bir saha yoktur desek mübalağa etmiş sayılmayız.

Yahudiler'in başarı sebebi; bu asrın, insanlara siyasî olmasa da, hayatın çeşitli yönlerine tesir edecek başka türlü imkânlar sağladığını farketmeleri ve bütün güçleriyle bu imkânlara yapışmalarıdır. Yahudiler'in, siya-

set ve genel seçimlerle Amerika'da iktidarı ele geçirmeleri mümkün değildi. Fakat önlerinde bu modern çağın sağladığı başka bir saha açık bulunuyordu. Sırf bu sahayı kullanarak, ancak iktidarı ele geçiren bir partinin elde edebileceği imkânları elde etmeye muvaffak oldular.

Yahudiler ticarî hayatta geliştiler, ekonomik hayatlarını güçlendirdiler. Bütün haber ajanslarını, gazeteleri ve büyük neşir organlarını satın alarak basın hayatına hakim oldular. Bunun yanı sıra Amerikan televizyonunu da ele geçirdiler. Aynı şekilde yeni Yahudi neslinin modern ihtisas sahalarında yetişmesine büyük önem verdiler. Öyleki bir Amerikalı; idarecinin, mühendisin, muhasibin, öğretmenin, ilim adamının ve avukatın en iyisini aradığı zaman karşısında ilk önce bir Yahudi'yi buldu.

Böylece Yahudiler, kabiliyet ve her sahadaki ısrarlı gayretleriyle hayatın bütün aktif ve tesirli alanlarına hakim oldular.

Amerika'nın nüfusunun yüzde üçü bile olmayan Yahudiler bugün Amerikan ekonomisinin yüzde otuzuna hatta bazı kesimlerde yüzde yüzüne sahiptirler.

Tarih boyunca içlerine kapalı bir toplum olarak tanınan Yahudiler, Yeni bir güç olarak kabul ettikleri Yahova Şahitleri vasıtasıyla, nüfus yönünden de artabilmek için her sene üç bin Amerikalı'nın Yahova Şahidi olmasını sağlayabilmektedirler.

Müslümanlar ise her sahada gerilediler. Çünkü bu asrın yapısını kavrayamadılar. Kendilerini bu modern asrın esprisine uygun bir genişliğe hazırlamadılar. Tam bir asırdır bütün İslâm âleminde güya İslâm'ı diriltme konusunda koparılan gürültüler... Üstelik bizi içinde bulunduğumuz zillet ve ar çukuruna bu şiddetli gürültüler attı. Felâketimizi gittikçe derinleştiren noktalardan birisi de; yaşadığımız bütün bozgunların, müslümanları iz-

lemesi gereken yeni bir metod konusunda düşünmeye ve aralarında yeni bir şuurun doğmasına sebep olmamasıdır. Tarihin şehadetiyle iflasları kesin olarak sabit olan slogan ve naraları yeni yeni kılık ve kelimeler içinde günbe gün hâlâ dinlemekte devam ediyoruz. Bu asırda bir nevi intihar demek olan sivri sloganlarla oynuyoruz.

Bağımsız İslâm ülkelerinde, milletçe yükselmenin ve asrın gerektirdiği güce ulaşmanın esasını teşkil eden binlerce iş vardır. Fakat bu işlerin durumu ağıt yakılacak bir perişanlık arz etmektedir. Bu ülkelerin orduları kendi ülkelerini “fethetmek”le meşguller. Gün geçmez ki bu ülkelerde ordu tarafından idareyi ele geçirmek için başarılı veya başarısız bir darbe teşebbüsü yapıldığını duymuş olmayalım. Bugün İslâm’ın tebliğ edilmesi ve İslâm âleminin derlenip toparlanması için tarihte benzeri olmayan muazzam imkânlar mevcuttur. Bu imkânları değerlendirerek “İslâm arabasını”, şimdilik çapı kestirilemeyecek kadar büyük bir başarıyla harekete geçirmek mümkündür. Fakat İslâm’a hizmet için bu hassas sahaya genel olarak henüz el atılmış değildir.

Sözü edilen imkânlara el atmak üzere yeni nesillere, var oluşlarının gerçek mânâsını, kim olduklarını, hangi asırda yaşadıklarını ve bugünkü dünyada layık oldukları mevkiye nasıl ulaşabileceklerini kavratabilmemiz için İslâm âleminde yeni bir mücadele başlatmak gerekir.

Bu mücadeleye başlarken kendimize sormamız gereken en önemli soru şudur: İşe hangi noktadan başlayacağız? Bu iş için en münasip noktayı tesbit edebilirsek en kısa zamanda en parlak neticeyi almamız mümkündür. Fakat uygun olmayan bir noktadan başlarsak yüz sene bile geçse yine bir fayda sağlayamayız.

Japonya, itibarını tekrar kazanabilmek için yola çık-

tığında öğretmenlere yöneldi ve onlara bakan maaşı ve bakan yardımcısı yetkisi verdi. Yahudi azınlığı, Amerika'da kendilerine itibarlı bir mevki hazırlamak istedikleri zaman nüfusca az oluşlarının boşluğunu ilim ve çalışma alanındaki başarıyla nasıl telafi edeceklerini öğretmek üzere çocukları için eğitim merkezleri açtılar. Bizler ise geçen asırlarda çöküntü belâsına uğradığımızda mücadele; krallara ve yabancı sömürgecilere karşı siyasî yaygaralar kopararak başladık. Fakat netice gösteriyor ki; bizim bütün, bir asırda elde ettiklerimiz, Japonya'nın çeyrek asırda elde ettikleri kadar değildir.

Dün mazlum durumda olan Yahudi ve Japonlar, bugün çağın süper güçlerine karşı meydan okur hale geldiler. Onları bu tehditten vazgeçirebilecek kimse de gözüküyor.

Hulasa: Binayı çatıdan aşağıya doğru yapmaya kalkışarak mazideki hataya düşmeyeceğiz. Temelsiz bina kurmak mümkün değildir. Aksi halde boşuna vakit ve emek sarfetmiş oluruz. Bu defa binayı yapmaya temelden başlayacağız. Ancak böyle bir başlangıç sağlam bir bina kurmaya imkân verecektir.

